

De sønderjydske Pengeinstituter i Overgangstiden og efter Genforeningen samt Oplysninger om Kredit- og Pengeforholdene i Sønderjylland.

Af **Chr. Hübbe**, Haderslev.

Selv om mange er tilbøjelige til at ringe-agte det usle Mammon, kan man dog endnu ikke komme uden om at anerkende Pengenes Samfundsværdi som Maalestok; thi hvilken anden Værdimaaler findes vel — naar alt kommer til alt — under vor nuværende Civilisation?

Forord.

Paa de efterfølgende Blade er der i store Træk gjort Rede for de sønderjydske Pengeinstituters Arbejdsvilkaar og Udvikling i de nu tilbagelagte 10 Aar siden Genforeningen. For at kunne give et nogenlunde Helhedsbillede af det store finansielle Omlægningsarbejde, der er foretaget siden 1920, har jeg hist og her maattet gaa udover mit Emne: Banker og Sparekasser, og har tilføjet Oplysninger om Mark-Miséren, Valutaregulering, Real-kreditforholdene, Laanekassen etc., for at skabe Sammenhæng i de mange smaa Mosaikstykker, der først, naar de er sammenføjet i en fælles Ramme, vil kunne give et naturtro Billede af vore Kredit- og Pengeforhold.

Talmaterialet har ikke i alle Afsnit kunnet føres op til Dato, da det ikke foreligger ved Arbejdets Afslutning.

Enhver, der har kendt Sønderjylland ved Krigens Slutning, og i Dag vil drage en Sammenligning mellem før og nu, vil kunne fastslaa, hvilken Indsats dets Beboere har gjort for at genrejse deres Hjemstavn, dog ikke Sønderjyderne alene, men ogsaa Moderlandet har sin fulde Andel i Æren af, hvad Landsdelen er bleven; thi uden den finansielle Hjælp, som den danske Stat og det danske Folk har ydet, var Resultatet, som det nu foreligger, ikke naaet i det korte Spand af 10 Aar. Dette Kræfternes Sammenspil, paa det rent finansielle Omraade, har jeg ved en objektiv og instruktiv Fremstilling søgt at klarlægge i nærværende Afhandling.

Haderslev, Medio 1930.

H ü b b e.

Nyordningen i det sønderjydske Pengevæsen.

Sønderjyllands Genforening med Danmark maatte som naturligt var medføre en Omvæltning af indgribende Art paa talrige Omraader, ikke mindst maatte denne Omkalfatring af de hidtidige Tilstande sætte sine Spor i økonomisk og finansiell Henseende og kræve en Nyordning. Den gamle Retning, som vor Økonomi og Finans var indstillet paa under Tysker-Tiden, fra 1864 og op til Genforeningen, førte ikke mere fremad, Sporet maatte skiftes med Fremtiden for Øje, fra Syd til Nord. Det var en Opgave, der ikke lod sig løse med et enkelt Greb i Sporskifte-Grejerne, men som først ad Sidespor, gennem forskellige Etapper og med varsom Haand maatte ledes udenom de talrige Hindringer paa Vejen mod Endemaålet, om alt skulde forløbe glat, saa at hverken Pengeinstitutterne og ej-

heller det sønderjydske Erhvervsliv blev udsat for en faretruende Situation. Nu, da ti Aar er gaaet siden hin Tid, da Sporskiftet paa det finansielle Omraade tog sin Begyndelse, og den danske Krone afløste den tyske Mark som lovligt Betalingsmiddel i Handel og Vandel og blev de sønderjydske Pengeinstituters fremtidige fundamentale Valuta, kan man nogenlunde danne sig et klart Billede af det Omlægningsarbejde, der er bleven udført i det mellemliggende Tidsrum. Ja, Kendsgerningerne taler for, at Omlægningsarbejdet kan betragtes som fuldbyrdet, og at det attraaede Maal er naaet, thi baade økonomisk og finansielt er Kontakten til det gamle Land i Orden; men ogsaa rent organisatorisk og administrativt er de sønderjydske Banker og Sparekasser tilpasset den danske Finansverden og føler sig i Dag som et uadskilleligt Led i de tvende Pengefaktorér, der kaldes Danmarks Banker og Sparekasser.

Og hvad ej skal være ufortalt, de tidligere nordslesvigske Pengeinstituter har al Grund til at være tilfredse med, at Sporet blev skiftet fra Syd til Nord, saa deres fremtidige Virke kunde føres videre indenfor Danmarks nye Grænse.

Mark Miséren.

Ved Verdenskrigens Slutning blev talrige Problemer kaldt til Live, saaledes ogsaa det brændende Spørgsmaal om Ordningen af Landsdelens Pengeforhold. Men hvordan? Tysklands Fremtid henlaa i det Uvisse, ingen kunde paa dette Tidspunkt med Bestemthed forudsige, om den tyske Mark, hvori den nordslesvigske Befolknings disponible Kapital for en meget stor Del bestod, vilde gaa op eller ned. Denne

Uvished gjorde Pengeinstitutterne yderst varsomme med at give Raad til Kunderne, da Lederne af disse Instituter lige saa lidt som Kunderne formaaede at løfte Tæppet for Fremtiden. Lederne indtog derfor det principielle Standpunkt, at den enkelte selv maatte tage Ansvaret for sine Dispositioner med Hensyn til en eventuel Omveksling eller anden Anvendelse af Pengene. Den gængse Mening herhjemme var paa dette Tidspunkt ligesom i Udlandet, at selv om Tyskland havde tabt Krigen, vilde dets økonomiske Kraft og dets mange Hjælpekilder hurtig bringe Landets Finanser paa Fode igen. Derfor var ogsaa Haabet om, at Marken med Tiden vilde bedre sig, saa indgroet i den offentlige Mening, at det store Gros af Markejerne indtog en ret passiv Holdning med Hensyn til den Del af deres disponible Mark-Formue, der indestod i Banker og Sparekasser. Det var Krigens haarde Indgreb i de faste Substanser, der havde foraarsaget Værdiernes Omdannelse i Penge, og da der kun var ringe Anvendelse for dem til produktive Formaal, gled Pengene i en jævn Strøm ind i vore Banker og Sparekasser. Denne Pengeoverflod blev yderligere forøget ved Købmændenes frigjorte Bogfordringer, samt ved at Hypotek-Debitorerne allerede under Krigen i et langsomt Tempo, i Aarene derefter i forceret Tempo, indfrie deres Mark-Hypoteker. Alt i alt var Befolkningens Tilgadehavende, som Følge af de skildrede Omstændigheder i Slutningen af 1920 svulmet op til ca. en halv Milliard Mark i de nordslesvigske Banker og Sparekasser.

Den tyske Mark, der endnu ved Revolutionen i November 1918 paa Københavns Børs noteredes til Kr. 56,50 for 100 Mark, hensmuldrede i de følgende 4

Aar til et Intet. Tyskland har ved sin Finanspolitik givet et uimodsigeligt Bevis for, hvorledes den tyske Inflation — da der ikke dæmmedes op for den — ved sit Kredsløb gennem Samfundet stadig avlede ny Inflation, der til sidst endte med, at 1 Billion gamle Papirmark blev reduceret til 1 Guldmark eller 1 ny Rigsmark.

Dato	1 Guldmark	Udtrykt i Papirmark og Pg.	
		Mark	Pg.
December 1914	1 Guldmark	1	07
” 1915	”	1	23
” 1916	”	1	36
” 1917	”	1	35
” 1918	”	1	97
” 1919	”	11	14
” 1920	”	17	38
” 1921	”	45	70
Juni 1922	”	75	58
August 1922	”	270	13
September 1922	”	349	02
Oktober 1922	”	757	38
November 1922	”	1 710	30
December 1922	”	1 807	00
Januar 1923	”	4 279	10
Maj 1923	”	11 350	00
Juni 1923	”	26 189	50
Juli 1923	”	84 105	60
August 1923	”	1 100 108	00
September 1923	”	23 500 000	00
Oktober 1923	”	6 017 200 000	00
November 1923	”	522 300 000 000	00
December 1923	”	1 000 000 000 000	00

Til Illustration af den tyske Marks gradvise Fald mod Dybet tjener ovenstaaende Oversigt, der hidrører fra en Betænkning, der har været offentliggjort af Rigsfinansministeriet. Markbeløbet i sidste Ru-

brik angiver Udviklingstrinene i Papirmarkens dalende udenlandske Købekraft (Vekselkurs). Udregningen er foretaget paa Grundlag af den maanedlige Gennemsnitskurs for 1 Guldmark og efter Guldmark-index 1 Guldmark = $10\frac{1}{2}$ U. S. A. Dollar.

Den tyske »M a r k - T r a g e d i e« har mere end noget andet Forhold i Landsdelens Historie i de sidste Hundrede Aar undergravet og udhulet Nordslesvigs tidligere Velstand; der var som Følge heraf opstaaet et tomt Hul, som atter maatte udfyldes, saafremt Erhvervslivet ikke skulde styrte sammen af Mangel paa en solid Basis. Alene kunde Nordslesvig ikke udbedre Skaden, vi maatte have finansiel Bistand, og Danmark stod os bi.

Til at forberede en Løsning af de talrige Spørgsmaal, Grænseforskydningen vilde medføre, havde Vælgerforeningens Tilsynsraad kort efter Vaabenstilstandens Undertegnelse nedsat en Række Udvalg, der skulde behandle forskellige Spørgsmaal. Under det økonomiske Udvalg var henlagt det brændende Spørgsmaal om Valutaordningen. Der rejser sig ikke blot indenfor Udvalget, men i alle Befolkningens Lag, en langvarig og energisk Meningsudveksling om Sagens rette Løsning med talrige Bladudtalelser og Henvendelser til den danske Regering. Det økonomiske Udvalgs Betænkning blev forelagt Vælgerforeningen den 30. April 1919 til Godkendelse. I den, saavel som i Underudvalgets (Finansudvalgets) Betænkning kom til Udtryk, at man ansaa en Omregning til pari af Befolkningens legitime Markkapital, for saa vidt den ikke hidrørte fra Krigsvinding eller Valutatransaktioner, for at være den retfærdigste Løsning, idet en saadan Ordning vilde medvirke til at forebygge de store Formueforskydninger til Fordel for Debitor paa

Kreditors Bekostning. Det var jo nemlig en oplagt Kendsgerning, at den tyske Marks Kursfald (Værdiforringelse) betød en ufortjent Berigelse for Skyldneren paa Fordringshaverens Bekostning, saafremt man ikke ved Lovgivningsmagtens Hjælp formaaede at forhindre de frie Kræfters Spil i at udnytte og fastholde, som ubestridt Eje, den Fordel, der laa i Gældens Afløsning med Mark af stærkt værdiforringet Karakter. Da paa det givne Tidspunkt kun en ringe Del af de sønderjydske Fordringshaveres Markhypotheker var blevne indfriet, gik den første Tanke ud paa, at Forholdet mellem Debitor og Kreditor, hvoraf førstnævnte praktisk talt sad inde med Grundejendommen af konstant Værdi, skulde ordnes ved en indbyrdes Omregning, efter en ved Lov fastsat gradueret Kurs. De øvrige Fordringer samt de Beløb, der allerede var afløst, eller overfor hvilke der ingen sønderjydske Debitor fandtes, f. Eks. Kontanter og Pengeinstituternes Tilgodehavende uden for det afstaaede Omraade, maatte Staten overtage til Regulering. Til Gengæld var det tænkt, at de Debitorer, der havde afløst deres Markgæld og derved opnaaet en Vinding til Skade for Kreditor, skulde afgive en Del deraf til Staten til Dækning af Udgifterne ved Valutareguleringen. I Grundejerkredse fandt denne Tanke, ud fra moralske Synspunkter, Forstaaelse; men i Praksis tog man kun lidt Hensyn dertil og vedblev fremdeles i forøget Tempo at frigøre sig for sin gamle, i god Valuta stiftede Gæld ved at tilbagebetale den med den tvivlsomme Papirmark. Da tilmed Genforeningen trak i Langdrag og Markkursen ustandselig gled nedad, var Opløsningsforholdet mellem Debitor og Kreditor ikke mere til at standse. Denne Udvikling spærrede saaledes Vejen for Gennemførelsen af den

oprindelige Tanke om en almindelig Valutaordning og var i ikke ringe Grad medvirkende til, at Regeringen ikke turde gaa med dertil af Hensyn til de store Ofre, en saadan Ordning under den ændrede Situation vilde kræve. Regeringens Forslag blev derfor ikke nogen virkelig Valutaordning i Ordets Forstand, hvad store Dele af Befolkningen (Kreditorerne) havde ønsket, men nærmest en social Foranstaltning for at afværge de værste Haardheder, som den tyske Mark-Misére havde skabt.

Den første lille Spire til en Hjelpeaktion.

I en Tid som den, Nordslesvigerne gik ind til straks efter Vaabenstilstanden, stod det klart, at der vilde melde sig store økonomiske Vanskeligheder for atter at faa Samfundsmaskineriet sat i Gang. I et forholdsvis kort Spand af Tid kom Nordslesvigerne hjem i Tusindvis fra alle Verdens Hjørner, for med frejdigt Mod atter at tage fat paa deres tidligere fredelige Gerning; men for mange Haandværkere og Næringsdrivende skortede det baade paa Materiale og Penge til Genrejsning af deres gamle Virksomhed. Thi Krigsaarene havde nemlig i mange Hjem fortæret de tidligere forhaandenværende Reserver, for at Familien kunde friste Livet, medens Forsørgeren var borte. Dette gav Tilskyndelse til, at »Nordslesvigs Hjelpekasse for Haandværkere, Næringsdrivende og Husmænd« med Tilslutning til »Nordslesvigsk Kreditforening« den 7. Januar 1919 blev oprettet i Haderslev. Som Garanter for Hjelpekassen stod »Jernfondet«, »Sønderjydske Fond« og som Eftergaranter flere sønderjydske Pengeinstituter. — Formaalet var at yde billige Laan

(Maksimumsbeløb Mk. 3000,—) til Haandværkere, Næringsdrivende og Husmænd, der som Følge af Krigen stod uden Midler til at genrejse deres ødelagte Virksomheder, eller for at sætte unge Mænd, der var vendt hjem fra Krigen, i Stand til at skabe sig en selvstændig Livsstilling. Hjælpekassen gjorde god Nytte i den første vanskelige Tid; men dens Virksomhed blev ikke af lang Varighed, da man i Handel og Vandel helst saa den danske Krone i Stedet for den dalende Mark. Fik Hjælpekassen saaledes ikke nogen lang Levetid, saa kan den dog betragtes som Forløber til dens aandsbeslægtede Efterfølger »L a a n e k a s s e n f o r S ø n d e r j y l l a n d«, der udrustet med store Statsmidler godt et Aar senere optog sin for-tjenstfulde Gerning hernede.

De midlertidige Kronelaan fra det gamle Land.

Af det forudgaaende Afsnit (Mark-Miséren) fremgaar det med Tydelighed, hvorledes Landsdelens Pengeforhold uden Befolkningens Skyld var kommen i Forfald. Som allerede berørt nærede Befolkningen den skæbnesvangre Opfattelse, at den tyske Mark ret hurtig vilde rette sig igen, der var saaledes fra Markejernes (Kreditorernes) Side ingen Tilbøjelighed til at afhænde deres hos Banker og Sparekasser inde-staaende Marktilgodehavende til Dagens Kurs. Grundejerne (Debitorerne), som ogsaa var hildede i samme Vildfarelse, søgte derimod at udnytte den lave Markkurs til en Konvertering af deres Gæld fra Mark til Kroner ved i betydeligt Omfang at optage Kronelaan i Danmark, som omsattes i Mark til Gældens Indfrielse. Da først nogle enkelte havde begyndt med denne Trafik, varede det ikke ret længe,

inden der optoges en ganske forceret Afvikling af Markgælden, som efterhaanden fik Karakter af en almindelig Likvidation mellem Debitor og Kreditor. De i Danmark før Genforeningen til Mark-Gældens Konvertering optagne midlertidige Kronelåan lader sig ikke nøjagtigt fastslaa; men det under 18. December 1919 efter Forhandlinger mellem Statsministeriet, Finansministeriet og det midlertidige Ministerium for sønderjydske Anliggender nedsatte Udvalg, i Almindelighed kaldet »SønderjydsKroneudvalg«, har ifølge sin Beretning af 30. August 1921 (Side 6) anslaaet den til Sønderjylland ydede midlertidige Kredit til alt i alt mindst at ligge mellem 50 og 60 Millioner Kroner. — Det nævnte »Kroneudvalg, hvis Formand var Statsgældsdirektør P. O. A. Andersen og iøvrigt var repræsenteret af et Antal sagkyndige Medlemmer baade fra Kongeriget og Sønderjylland, havde til Opgave foruden at undersøge, hvor store Kronelåan Sønderjyderne havde optaget i Kongeriget og under hvilke Former og paa hvilke Vilkaar det var sket; endvidere at bistaa Sønderjyderne med Opretholdelsen af disse midlertidige Kronekreditter paa rimelige Vilkaar, og sluttelig at overveje og eventuelt stille Forslag om, hvilke Foranstaltninger der bør og kan foretages for at gøre Overgangen fra Mark til Kronen saa let som muligt for det økonomiske Liv i Sønderjylland.

Disse midlertidige Kronelåan paa 50—60 Millioner Kroner, var i Hovedsagen rejst hos Banker og Sparekasser i det gamle Land som Veksellaan, kun en ringe Del af Laanene var optagne som Kassekredit eller paa Gældsbevis mod Kaution eller Haandpant. Saavidt der ikke kunde stilles tilfredsstillende Sikkerhed, maatte Laantagerne fremskaffe et Endosse-

ment paa Vekslen fra en sønderjydsk Bank eller Sparekasse, førend Diskonteringen kunde finde Sted. Allerede i Begyndelsen af 1919 blev disse Laanetransaktioner indledede, men langt det overvejende Antal af Laanene er dog først bleven stiftet i Aarets sidste Halvdel. De fleste sønderjydske Pengeinstituter søgte til at begynde med at gøre Modstand mod disse Valutatransaktioner, idet de rummede en stor Fare for Forskydningen i de bestaaende Gældsforhold mellem Debitor og Kreditor til Skade for en almindelig Valutaordning. Men Pengeinstituternes Modstand formaaede ikke vedvarende at slaa Bom for Debitorernes Krav om Bistand til at opnaa Kronelaan i det gamle Land; der blev dog af en hel Del Pengeinstituter stillet den udtrykkelige Betingelse, at Beløbet kun maatte anvendes til Indfrielse af Laan fra tyske Kreditforeninger og andre tyske Laanydere med Hjemsted udenfor det nordslesvigske Omraade.

Nogen nævneværdig Risiko indeholdt disse midlertidige Kronelaan ikke, hverken for de sønderjydske Pengeinstituter, der havde overtaget Garantien, og ej heller for de laanydende- Banker, da Forretningsgangen i Reglen var den, at de afløste (indfrie) Mark-Hypotheker samt de dertil hørende Sieltelsesdokumenter blev deponerede som Sikkerhed, saa Grundstykkejerne ikke kunde foretage nogen Behæftelse af Ejendommen indenfor Bankens Rang. Det var jo ligeledes en Forudsætning, at disse midlertidige Kronelaan, der alle var af 1ste Rangs Beskaffenhed, skulde afløses, saa snart Kreditforeningerne optog deres Virksomhed i Sønderjylland. Afløsningen gik ogsaa glat fra Haanden i Løbet af 1920 og 1921. Den store Fortjeneste, som Debitorerne oprin-

delig forventede sig ved Omlægningen af Markgælden til Kronegæld, blev ved Genforeningens Trækken i Langdrag stærkt reduceret, da Vekslerne flere Gange maatte fornyes og paa ret dyre Vilkaar. Renten, inklusive Provision, varierede fra 8—10 % p. a., i enkelte Tilfælde endog noget derover. Hertil kom endvidere, at den stærke Efterspørgsel efter de til Afløsningen nødvendige Kieler Pantebreve lidt efter lidt drev disse Papirer op i en Kurs af 120 og derover; og til Slut kom endnu, inden Konverteringen helt havde tilendebragt sit Kredsløb, Kurstabet paa de danske Kreditforeningsobligationer, hvis Kurs i den første Tid bevægede sig mellem 75—78 %. De aktive Naturer, der masede paa for at faa Mark-Gælden afløst inden Genforeningen, fik ved deres Paagaahenhed en betydelig større Ejendomsbelastning end de passive Naturer, der rolig saa Tiden an, indtil Marken var dalet til et Minimum.

I Invasionens og Projekternes Tid.

Tiden forud for og omkring Genforeningen var rig paa Begivenheder, Planer blev smedet af fantastisk Art, Transaktioner indledet uden nærmere Overvejelse af Mulighederne for en heldig og forretningsmæssig Gennemførelse, mangt og meget var ene og alene bygget paa den Optimisme, Sønderjyllands Genforening havde skabt i fantasirige og spekulative Hoveder; denne optimistiske Luftning førte Folk baade Nord og Syd fra til Landsdelen, hvor de haabede at finde en Chance eller en gunstig Jordbund for en fremtidig Virksomhed. Invasionen sydfra var i første Halvdel af 1919 ganske enorm, og af de faldne Udtalelser kan man skønne, at den

sydfra mod Nord dragne Menneskestrøm ansaa Nordslesvig for en Landsdel, der vilde faa store Muligheder efter at være knyttet til Danmark. Det var saaledes ikke nationale Interesser, der førte det fremmede Element herop, Bevæggrundene var mere af finansiel Art, thi som Tingene paa dette Tidspunkt udviklede sig i Tyskland, søgte Folk med Formue Tilflugt i Egne, hvor der herskede Ro og Orden, for at bringe Kapitalen i Sikkerhed og i mange Tilfælde for at unddrage sig de tyske Skattemyndigheder. Men da man i Nordslesvig alt i Forvejen havde Kapitaloverflod i Mark, var den nye Tilgang ikke særlig velkommen, og adskillige Pengeinstitutter saa sig derfor foranlediget til rentud at nægte Modtagelsen af Mark-Indskud, for at værne sig mod de fremmede Penges Tilstrømning.

Saaledes blev den tyske Kapitalflugt til Nordslesvig en Skuffelse; ikke blot maatte Kapitalen give Afkald paa Forrentning, men de tyske Skattemyndigheders lange Fangarme opsporede den ogsaa her og krævede Tribut. Dette medførte, at den tyske Kapital blev ked af Gæsterollen og sammen med sin Ejer atter satte Kursen mod Syd, saa sluttelig, da Genforeningen indtraadte, kun en ringe Del af Kapital- og Folke-Invasionen slog sig til Ro her og indgik som et økonomisk og folkeligt Tillæg i Sønderjylland. Ogsaa nordfra kom Indvandring, her var i Modsætning til Indvandringen sydfra nationale Motiver medvirkende, selv om en og anden blandt de mange drog herved for Vindings Skyld, saa var Hovedformaålet dog at virke med til Sønderjyllands Genrejsning. Den opblussende Foretagsomhed og store Interesse, der gjorde sig gældende for den genvundne Landsdel omfattede saa godt som alle Erhvervsgræne,

ogsaa vore Bankforetagender blev af sagkyndige Folk og mindre sagkyndige Projektmagere skænket en ikke ringe Opmærksomhed. Et af de mest omfattende Bankprojekter gik ud paa ikke mindre end at samle alle større Bankforetagender, dansk- som tyskledede, — for saa vidt disse havde Virkefelt i den Del af Sønderjylland, der blev genforenet med Danmark, — under et stort sønderjydsk Central-Institut. Planen til den paatænkte Fusion hidrørte fra en i den danske Offentlighed kendt Mand, der satte et stort Arbejde i Gang for dens Gennemførelse, og ogsaa havde Held med at vinde Sympathi for Tanken hos følgende tyske Banker, der havde Filialer i Nordslesvig, nemlig: Schleswig-Holsteinische Bank, Westholsteinische Bank og Bankverein für Schleswig-Holstein. Planen stødte dog paa Modstand fra de dansklede Bankers Side, da de befrygtede, at de tyske Banker ved deres store Kapitaldeltagelse i Sammenslutningen let kunde bringe politiske Modsætninger ind i Foretagendet til Skade for en sund og forretningsmæssig Udvikling. Men ogsaa af anden Grund maatte man være imod en dansk-tysk Banksammenslutning, da dette vilde bryde med de hidtil i Nordslesvig hævdede »rene Linier«. Det vilde ogsaa have set besynderligt ud, om de under dansk Ledelse staaende lokale Banker, i et Øjeblik, hvor den sønderjydske Befolkning bryder med et tysk politisk Overherredømme, frivilligt vilde paatage sig en tysk kapitalistisk Forpligtelse og gaa ind til et intimt Samarbejde. — Denne og lignende Planer, som saa Dagens Lys i Tiden forud for Genforeningen fandt ingen Sangbund hos de gamle sønderjydske Banker, der fremdeles ønskede at opretholde de »rene Linier« og bevare deres Uafhængighed i størst muligt Om-

fang. Selv de den Gang tilsyneladende fristende Tilbud, som »Den Danske Landmandsbank« i Kjøbenhavn i 1919 rettede til et Par af de lokale Banker om Køb af deres Bank paa særdeles gunstige Vilkaar, tog man klart Afstand fra, og godt var det, at man ikke opgav sin Uafhængighed og solgte sin »Første fødselsret for en Ret Linsær«.

Kjøbenhavnske Storbanks Fremstød i Sønderjylland.

Med mere Sans for Virkeligheden, end Projektmagernes taagede Forestillinger, interesserede de kjøbenhavnske Storbanks sig for Bankforholdene i Sønderjylland, thi det laa jo klart, at her vilde ved Genforeningen et mægtigt Kapitalbehov melde sig for at finansiere det store Genrejsningsarbejde i By og paa Land, der var paakrævet efter Krigsaarenes Forfaldsperiode. Allerede tidlig paa Aaret 1919 havde »Den Danske Landmandsbank« i Kjøbenhavn forhandlet med Schleswig-Holsteinische Bank og Westholsteinische Bank om Overtagelse af deres Filialer i Nordslesvig, men disse Forhandlinger førte dog ikke til noget Resultat. Heldigere forløb senere Forhandlingerne mellem Kjøbenhavns Handelsbank og Schleswig-Holsteinische Bank, der resulterede i, at den sidstnævnte Bank overdrog sine i Nordslesvig beliggende 6 Filialer (Haderslev, Aabenraa, Sønderborg, Tønder, Graasten og Toftlund) sammen med en betydelig Forretning til Kjøbenhavns Handelsbank. Dette var selvfølgelig et stort Plus for Handelsbanken straks fra første Færd ved Genforeningen at kunne glide ind i en gammel Forretning med en over hele Sønderjylland udbredt stor Kundekreds; og det

staar ogsaa som en uomtvistelig Kendsgerning, at Handelsbanken takket være sin Anseelse og sine meget store Midler er bleven en meget betydende Faktor indenfor sønderjydsk Bankvirksomhed. Overalt paa de ovennævnte 6 Pladser sidder Handelsbanken i egne velindrettede Bankbygninger og leder ud herfra sine Forretninger med Egnens Folk paa et godt og sundt Forretningsgrundlag; men fri for Skuffelser og Tab blev denne Bank lige saa lidt som de andre under de vanskelige økonomiske Tider, der fra Tid til anden har hjemsøgt Sønderjylland, dog har den, takket være sin stærke finansielle Position stedse kunnet tage Hjemsøgelsen med største Sindsro.

Af andre københavnske Storbanks gjorde »Den Danske Landmandsbank« ogsaa ved Genforeningen et Fremstød i Sønderjylland; Landmandsbanken, der oprindeligt startede 4 Filialer i Byerne Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder, opnaaede ikke i samme Omfang som Handelsbanken at hævde sig i Sønderjylland. I de første Par Aar, hvor det finansielle Omlægningsarbejde tilførte Bankerne talrige Forretninger, slog den sig igennem, og foretog endog en lille Udvidelse af sin Virksomhed i Sønderborg, idet den i 1922 overtog »Sonderburger Bank«s Likvidation og flyttede ind i dens Bygning, som den havde købt. Men kort Tid efter meldte Omslaget i Forholdene sig, og de økonomiske Vanskeligheder, der nu stormede ind paa »Den Danske Landmandsbank«, førte til, at Banken i Løbet af 1923 ophævede sine Filialer i Haderslev og Aabenraa.

Ved Kronemøntens Indførelse den 20. Maj 1920 paabegyndte baade Handelsbanken og Landmandsbanken deres Virksomhed.

Den danske Andelsbank naaede ogsaa herved i Sommeren 1921, men fik kun en Filial oprettet i Sønderborg og tilmed af ret beskeden Størrelse; Tidernes Ugunst og Andelsbankens Likvidation medførte, at denne Bank i 1925 ophævede sin Virksomhed i Sønderjylland.

De tyske Bankfilialers Omplacering.

Endnu før Genforeningen var Sønderjylland bleven frigjort for de fremmede tyske Filialer, idet Rigsbankens 4 Filialer i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder var bleven ophævet ved Kronemøntens Indførelse i Maj 1920, hvilket ogsaa var Tilfældet med den ene Filial, som Bankverein für Schleswig-Holstein« besad i Tønder. Efter at Nordslesvigs Bank den 30. December 1919 var stiftet, overtog den de af »Westholsteinische Bank« drevne Filialer i Tønder, Haderslev og Aabenraa samt 16 Agenturer; og den sidste Rest af de fremmede tyske Bankfilialer forsvandt, da »Kjøbenhavns Handelsbank« overtog »Schleswig-Holsteinische Bank«s samtlige 6 herværende Filialer.

Talmæssigt ophævedes ialt 14 fremmede tyske Filialer og nyoprettedes ved Genforeningen af de kjøbenhavnske Banker 11 Filialer, der nu 10 Aar senere er skrumpet ind til 8 Filialer, hvoraf 6 tilhører »Kjøbenhavns Handelsbank« og 2 »Den Danske Landmandsbank«.

De hjemlige Pengeinstituter i Overgangstiden.

Overgangstiden og de første Aar efter Genforeningen var en vanskelig Periode for de sønderjydske

Banker, men der laa ogsaa en stor Glæde deri, at kunne deltage i det Opbygningsarbejde, der maatte gaa forud for Sønderjyllands Genrejsning efter Krigsaarenes Forfald og Nedgangstid. — Disse Overgangsaaer bragte en saadan Fylde af Forretninger og af saa forskelligartet Natur, at Ledelsen og Medarbejderne maatte anspænde deres Kræfter til det yderste for at kunne fyldestgøre de mange Krav, der stilledes til Bankerne; det var ikke nok, at Arbejdstiden blev udvidet til Maximum-Grænsen, men flere Banker maatte endog fra Tid til anden forøge Personalet. Fra Landboernes Side lagdes der særlig i den første Tid stærkt Beslag paa Bankerne ved Fremskaffelse af Kronelaan i det gamle Land, Kronernes Omveksling i Mark, Opkøb af de forskellige Pantebreve til Afløsning af de tyske Kreditforeningslaan og Ordningen af de med Omprioriteringen forbundne Grundbogsanliggender. Men ogsaa Kontrollen af disse i Hundredvis løbende Omprioriteringsforretninger med de sig dertil sluttende store »Depoter« af Hypotheker, Pantebreve og talrige andre Værdipapirer krævede megen Tid og en særlig aarvaagen Forretningsgang. Samtidig sattes fra Handelsstanden, Industrien og Haandværket store Bestræbelser ind paa at fremskaffe saa mange Raastoffer og færdige Varer sydfra som muligt, før end Toldgrænsen flyttedes, vel ikke mindst for paa denne Maade at lense sig for de stadig dalende tyske Mark, hvori den hjemlige Handelsomsætning endnu foregik indtil Kronemøntens Indførelse. Da Krigsaarene havde indført den Usance, at Reguleringen af alle større Vareomsætninger i »Distancehandel« gik via Bank ved Aabning af Rembourser eller Akkreditiver, lagde Vareindførselen ogsaa et betydeligt Arbejde over paa Bankerne.

Bankernes indre Organisation maatte selvsagt ogsaa underkastes betydelige Ændringer, dels for at tilpasses de øjeblikkelige Krav, dels for at lægge alt til Rette til den nye Tid, da Landsdelen blev en fast Del af Danmark og den danske Krone skulde afløse den tyske Rigsmark som lovligt Betalingsmiddel. Men hvad det først og fremmest kom an paa for de sønderjydske Pengeinstituter, var, at de den Dag, Krone-mønten blev indført som lovligt Betalingsmiddel, havde tilstrækkelig Krone-Virkemidler til Raadighed, thi Landsdelens egne Pengeinstituter stod saa godt som paa bar Bund med Hensyn til brugbare Virkemidler, eftersom den $\frac{1}{2}$ Milliard Mark, de raadede over, ikke kunde komme i Betragtning som saadan fra det Tidspunkt, den danske Krone var bleven Landsdelens lovlige Mønt. For de sønderjydske Bankers fremtidige Eksistens var om ikke alt, saa dog særdeles meget afhængig af, at det lykkedes dem at skaffe sig de nødvendige Kronemidler, hvis ikke, vilde de i Sønderjylland af de københavnske Hovedbanker oprettede Filialer med deres ubegrænsede Midler i Ryggen have »handicappet« Landsdelens egne Banker. Men paa hvilket Grundlag var det tænkeligt for de sønderjydske Pengeinstituter til Om-lægningsarbejdets Finansiering at opnaa en midlertidig Kredit paa 25—30 Millioner Kroner? Hvem vilde inklade sig med en Debitor i et stort Million-Engagement, uden at faa anden Sikkerhed, end Pengeinstituternes Navn og gode Vilje som Borgen? Stort andet formaaede nemlig disse ikke at tilbyde paa det Tidspunkt Pengene skulde være til Raadighed, da det tyske, finansielle Ragnarok kun havde levnet Pengeinstituterne faa og tildels problematiske Aktiver, der for det væsentligste bestod i den gamle trofaste Kun-

dekreds, et velskolet Personale og en med Land og Folk fortrolig Ledelse samt det tekniske Apparat, omfattende Bygninger, Inventar og anden Indretning, der udkræves til Driften af en velordnet Bank- og Sparekasse-Virksomhed. Under de givne Forhold saa Pengeinstitutterne ingen anden Udvej til Fremskaffelse af Kroner end at appellere til Velviljen hos Statskassen, Nationalbanken, Hovedbankerne og enkelte store Institutioner i det gamle Land. Det første Skridt, der foretoges, var en Henvendelse, som de 4 gamle Banker: Den Nordslesvigske Folkebank, Aabenraa, Haderslev Bank, Tønder Landmandsbank og Folkebanken for Als og Sundeved, Sønderborg, i Februar 1920 i Fællesskab rettede til Finansministeriet om af »Genforeningslaanet«, at stille et Beløb paa ialt 25—30 Millioner Kroner til Raadighed i Form af Indlaan og til en Rente svarende til den Staten selv maatte yde Obligationsejerne af det »5 p C t. i den landske amortisable Statslaan af 1919.« Dette Statslaan var paa 120 Millioner Kroner og gik i Almindelighed under Navnet »Genforeningslaanet«, da det var tegnet med sønderjydske Formaal for Øje. Laanet overtoges i sin Tid til en Kurs af 96½ % af de 5 kjøbenhavnske Hovedbanker, Krigsforsikringen for danske Skibe og Statsanstalten for Livsforsikring.

De sønderjydske Bankers Henvendelse fik fra det alt tidligere nævnte »Krone-Udvalget«, for hvilket Statsgældsdirektøren var Formand, en betydningsfuld Støtte, idet Udvalget var kommen til den Overbevisning, at der maatte ydes de lokale sønderjydske Banker Hjælp, saaledes at disse straks ved Genforeningen stod rustet til at opfylde deres normale Funktioner og være i Stand til at lette det økonomiske Liv i Sønderjylland ved Overgangen fra Mark til

Sønderjydske Aarbøger 1931. — I. Halvbind.

Teksten Side 20 fra Linie 18 o. v. skal ændres til:

„5 pCt. indenlandske Statslaan af 1919“. Dette Statslaan var paa 145 Mill. Kr. og gik i Almindelighed under Navnet „Genforeningslaanet“, da det var tegnet med sønderjydske Formaal for Øje. Laanet blev tegnet til pari gennem offentlig Udbud.

Kroner. Allerede i Marts 1920 forelaa et imødekomende Tilsagn fra Finansminister Edvard Brandes om at yde de nævnte 4 Banker en betydelig finansiel Støtte i Form af Indlaan til en Rente af 5 % p. a.; de samme 4 Banker fik ved en senere Lejlighed Meddelelse om, at de efter Genforeningen vilde blive anvendt som Intradebanker for Staten.

Ialt fik de nævnte 4 Intradebanker 14 Millioner Kroner, de øvrige sønderjydske Banker ca. 6 Millioner Kroner og Sparekasserne ca. 1 Million Kroner Stats-Indlaan stillet til Raadighed. Disse 21 Millioner Kroner var fra Statens Side kun tænkt som midlertidige Indlaan til at overvinde de første finansielle Vanskeligheder, hvorfor Pengene ifølge de fastsatte Betingelser successive maatte tilbagebetales i Løbet af nogle faa Aar, saa de ret hurtig ophørte at være Virkemidler for Pengeinstituterne. I 1923—1924 var disse Stats-Indlaan paa nogle ganske faa Undtagelser nær tilbagebetalt. En overordentlig effektiv Støtte ydedes ogsaa af »Privatbanken i Kjøbenhavn«, der tilsammen aabnede de 4 Intrade-Banker en Kredit paa 10 Millioner Kroner; ligesaa fik andre Banker mindre Kreditter hos denne og andre Storbanker bevilget. Og sluttelig gav »Nationalbanken« alle Banker senere hen Adgang til Rediskontering af deres Veksler, alt i Forhold til Størrelsen af de enkelte Bankers Aktiekapital og Bankernes finansielle Position.

Ved denne alsidige Imødekommenhed og finansielle Støtte gaves der de sønderjydske Pengeinstituter Muligheder i Hænde til at forsyne Erhvervene i By og paa Land med Driftskapital og de Tusinde Hjem i vort Samfund med den nye Mønt til Livets daglige Behov, saa Samfundsmaskineriet kunde gaa

sin rolige og uforstyrrede Gang. Tillige satte denne Hjælp de sønderjydske Banker i Stand til at forebygge Omflytning af deres gamle Kundekreds til de af »Landmandsbanken« og »Kjøbenhavns Handelsbank« oprettede Filialer, der ved deres rigelige Midler stod rustede til at tilfredsstille ethvert Krav.

Til Gengæld for denne værdifulde Hjælp som Statskassen i Overgangsaaene ydede de lokale sønderjydske Banker har disse ydet et ikke ringe Arbejde i Offentlighedens Interesse ved at bane Vej for en glat Overgang fra Mark til Kroner samt ved i den første Tid af de laante Statsmidler at yde finansiel Bistand til de forskellige offentlige Institutioner i Byerne og ude i Oplandet.

Kronemøntens Indførelse.

Allerede i Foraaret 1920 blev Spørgsmaalet om Kronemøntens Indførelse i første Zone aktuelt, da Arbejderstanden i Slutningen af April under Trusel af Generalstrejke krævede Kronelønninger.

Disse Henvendelser var medvirkende til, at den internationale Kommission i Flensborg den 14. Maj 1920 satte en Anordning i Kraft, hvorefter den danske Kronemønt fra 20. Maj 1920 skulde være lovligt Betalingsmiddel i første Zone. De tyske Mark blev ikke dermed udelukkede fra Omsætningen, idet de hidtil bestaaende Markforpligtelser Mand og Mand imellem kunde afvikles med Mark, ligesom man ogsaa indtil videre kunde anvende den tyske Mark til Indkøb af Varer og til Betaling indenfor Omraadet, efter den af den internationale Kommission fastsatte Kurs, der med en lille Afrunding derefter svarede til den paa Kjøbenhavns Børs

noterede a vista Kurs for Rigsmark. I Praksis viste den internationale Kommissions Kurs sig dog ikke heldig, begrundet paa de hyppige og store Kurs-svingninger, Rigsmarken var underkastet, saa Forretningsverdenen, for at unddrage sig den dermed forbundne Risiko, lagde den Kurs til Grund, som Bankerne omvekslede til, naar der betaltes med Mark.

Selv om Kronemønten først ved den forannævnte Anordning blev officielt Betalingsmiddel, saa havde den danske Krone i mangfoldige Tilfælde i det sidst forudgaaende Aar dannet Maalestokken for Prisberegninger i Handel og Vandel; i Særdeleshed gjaldt det for Varer, der maatte indføres fra Danmark og i Handelen med Grundejendomme. Herved havde Forholdene og Befolkningen lidt efter lidt tilpasset sig den nye Mønts Købekraft, saa Overgangen fra Mark til Kroner ikke kom helt bag paa Folk den 20. Maj, da Kronemønten in natura holdt sit Indtog i Sønderjylland.

Tre og en halv Million Kroner var den første Statsforsyning af danske Finanser fra Kongeriget til Sønderjylland, der den 19. Maj 1920 blev ført over den gamle Grænse til Haderslev i Bil af Hr. Borgmester Bech, Kolding, der paa dette Tidspunkt var Direktør i Nationalbankens Filial i Kolding, og som havde taget Transportansvaret paa sig under Beskyttelse af 3 Kommissionsgendarmer. Efter Pengetransportens Ankomst til Nordslesvigsk Kreditforenings Kontor, fandt Fordelingen Sted til de sønderjydske Banker og et Antal Sparekasser, hvis Repræsentanter i Løbet af Formiddagen indfandt sig paa Kreditforeningens Kontor for at modtage Kroneforsyningen i alle gangbare Størrelser. Mil-

lioni er atter Millioner er, siden den Dag den første Krone-Forsyning kom, dirigeret herved til Fremme af Landsdelens Genrejsning og til at vedligeholde det Kredsløb gennem Samfundets store og smaa Kanaler, der er fornødent til det økonomiske Livs normale Funktion.

Foruden Pengeinstitutterne og de statlige Institutioner fik ogsaa Amtskommunerne og Købstæderne ved Overgangen fra Mark til Kroner midlertidige Driftsmaal af Statsmidler til Afholdelse af løbende kommunale Udgifter. Endvidere ydede Statskassen Kronetilskud til sønderjydske Arbejdere, idet disse fik den i Mark udbetalte Løn for sidste Uge før Møntforandringen omsat til Kroner efter Kursen paa den Dag, Møntforandringen indtraadte, saaledes at Tilskudet forhøjede den enkelte Arbejders Løn op til efterstaaende Kronebeløb:

110 Kr. for gifte faglærte Arbejdere i Haandværk og Industri, 85 Kr. for ugifte. 100 Kr. for gifte ufaglærte Arbejdere i Haandværk og Industri, 75 Kr. for ugifte. 70 Kr. for gifte Landarbejdere, 50 Kr. for ugifte. 50 Kr. for kvindelige Arbejdere i Haandværk og Industri.

I vore By- og Landkommuner blev der ved Statsmidler, men paa Kommunernes Ansvar oprettet kommunale Krone-Hjælpkasser, til Imødegaaelse af de Ulemper, Kronemøntens Indførelse vilde medføre i Overgangstiden, med det særlige Formaal, at yde mindre Krone-Forskud til den Del af den hjemmehørende Befolkning, der indtil Valutaerstatningen fandt Sted, vilde være ude af Stand til ved egen Hjælp at skaffe de nødvendige Kronemidler til Livets Ophold til Veje. Laanene var rentefri og ydedes i Reglen kun til de Beboere, der kunde

komme i Betragtning ved en Valutaerstatning; i Haderslev By var Højstbeløbet Kr. 500,— for en Familieforsørger og Kr. 200,— for enligstillede Personer, og Forskudet maatte tilbagebetales naar Vedkommende fik sin Valutaerstatning udbetalt af »Udligningskassen«.

Disse iværksatte Foranstaltninger bødede godt paa de mange Ulemper, der i det økonomiske Liv følger med et Møntskifte.

Omskrivningen af de lokale Bankers Aktie- og Andelskapital.

De gamle Bankers indre Rekonstruktion som danske Aktie- og Andelsselskaber i Henhold til de gældende Lovbestemmelser (Aktieloven og Bankloven) maatte ogsaa gennemføres ved Genforeningen, ligesom disses hidtidige ansvarlige Kapital, der bestod i Mark, maatte reableres i Kroner. Det vil ikke være uden Interesse at se lidt nærmere paa, hvorledes de sønderjydske Banker gennemførte den ansvarlige Kapitals Retablering. Saavidt Bankerne besad egne Bygninger med bankmæssig Udstyrelse, hvad de saa godt som alle gjorde, kunde denne Del af deres Formue anvendes i dette Øjemed, da disse Ejendele repræsenterede fuldgyldige Krone-Aktiver; dernæst kom saadanne Effekter i Betragtning som Aktier og Obligationer i dansk eller anden god Valuta; heraf var dog kun en forsvindende Del tilbage, hvilket havde sin Grund i den paatvungne Afleveringspligt, slige Effekter var underkastet i Krigsaarene. Af andre Hjælpekilder til Retableringen kan nævnes de smaa Krone-Indtægter, Bankerne havde indsamlet i 1920, før end Omskrivningen iværk-

sattes. Og sluttelig stod Bankernes egen Restformue i Mark, — det vil sige, hvad der var tilbage af den gamle Mark-Aktiekapital, Reserve og løbende Fortjeneste —, til Raadighed til Omskrivning af Kapitalen i Kroner. Men med dette Aktiv, var det saadan en egen Sag, da dets Værdi i Kroner ikke udelukkende var afhængig af Mark-Beløbets Størrelse, men meget mere af det Tidspunkt, man valgte for dets Omveksling i Kroner. Hos Bankernes Ledere var jo ligesom hos andre Markejere den Anskuelse fremherskende, at Markens Værdi atter vilde bedre sig, saasomt Tyskland fik sin Industri og Verdenshandel i Gang igen, hvilket vanskeliggjorde at tage den endelige Beslutning om en Omveksling. At det var et Fejlsyn at haabe paa Markens Bedring, kunde enhver see bagefter, men faa kun i 1919. Dette er i Hovedsagen ogsaa Aarsagen til den store Forskel, der er i de Quoter, de enkelte Banker har kunnet omskrive Kapitalen til. Af den efterfølgende Oversigt ses der nærmere, med hvormange pCt. de enkelte Aktie- respkt. Andelsbeløb er bleven omregnet; den højeste Omregningskurs $133\frac{1}{3}$ % kan »Løgumkloster Bank« udvise, den laveste falder paa »Industri- og Landmandsbanken« med Nul %; hertil er dog at bemærke, at sidstnævnte Bank ikke sad inde med egen Ejendom, hvilket selvfølgelig ogsaa har bidraget meget til det ugunstige Resultat.

Nydannelser af hjemmehørende sønderjydske Banker.

I finansielt interesserede Kredse var den Tanke ret almindelig, at Sønderjylland efter Genforeningen vilde blive et godt Virkefelt for Banker. Denne Op-

fattelse har sikkert bidraget sit til, at det hidtidige ret store Antal af Banker ikke alene blev opretholdt, men endog forøget ved Nydannelser. De i disse Aar skabte Nydannelser er sket paa forskelligartet Grundlag, dels som helt nye Startninger og dels ved Omdannelse af bestaaende Sparekasser og i et enkelt Tilfælde ved Overtagelse af Westholsteinische Banks nordslesvigske Filialer.

a) Ny Startninger:

- 1) Haderslev Amts Folkebank, Aktiekapital Kr. 500.000,—
- 2) Rødding Bank, Aktiekapital, indbetalt » 211.000,—
(Aktietegningen kan fortsættes indtil Kr. 250.,000,—)
- 3) Skærbæk Bank, Aktiekapital .. » 100.000,—
- 4) Apenrader Bank, Aktiekapital » 215.000,—
1), 2) og 3 paabegyndte Virksomheden i 1920, 4) i 1926.

b) Omdannelser:

- 5) Gramby Bank, Aktiekapital .. Kr. 275.000,—
Oprettet til Overtagelse af »Sparekassen for Gram og Nybøl Godser med Omegn«, mod at Banken tilbød Sparekassens 71 Andelshavere at indfri hver Andel, stor 500 Mark, med et Aktiebrev paa 500 Kroner.
- 6) Nustrup Bank, Aktiekapital .. Kr. 210.000,—
Oprettet til Overtagelse af »Spare- og Laanekassen for Nustrup Sogn og Omegn (e. G. m. b. H.). Afstaaelsen til Nustrup Bank fandt Sted uden Vederlag.
- 7) Graasten Bank, Aktiekapital

(opr.)	Kr. 300.000,—
I 1923 udvidedes Aktiekapitalen	
med	» 200.000,—
	<hr/>
	til ialt Kr. 500.000,—

Oprettet til Overtagelse af »Spare- og Laanekassen for Sundeved og Omegn«. De tidligere Andelshavere i Sparekassen fik den hidtidige Stamkapital 60.000 Mark omskrevet til Kroner a Kurs 50 % = Kr. 30.000,—. I 1920 overtog Graasten Bank endvidere »Creditbank« for en Sum af Mk. 1.200.000,—.

- 8) Nordsløvs Bank, Tønder.
Den oprindelige Aktiekapital var 4.000.000 Mark. I Februar 1922 omregnedes Aktierne i Kroner til Kurs 20 %, hvorefter Aktiekapitalen blev fastsat til Kr. 800.000,—
Oprettet til Overtagelse af de af »Westholsteinische Bank« i Heide drevne Filialer i Tønder, Haderslev og Aabenraa samt 16 Agenturer.

Disse 4 Banker (5, 6, 7 og 8) paabegyndte deres Virksomhed i 1920. Iøvrigt henvises til foranstaaende Oversigt.

Sparekasserne i Sønderjylland.

Sparekasserne har helt siden deres Oprindelse haft en god Jordbund i Sønderjylland, og kun faa Landsdele kan i Forhold til Indbyggerantal opvise et saa stort Antal Sparekasser som denne vor Lands-

del. Ved Verdenskrigens Afslutning i 1918 fandtes der rigeligt et Halvhundrede Sparekasser paa det Omraade, der blev genforenet med Danmark. I dette Tal er ikke medregnet det store Antal af smaa landlige »Spar- u. Darlehnskassen«, en Slags Andelskasser, der i den tyske Tid havde Tilslutning til »Verband der schlesw.-holst. landw. Genossenschaft e. V. i Kiel«. Til Trods for disse Andelskassers ret talrige Styrke, naaede de som Pengeinstitut betragtet ikke nogen nævneværdig finansiel Betydning indenfor Nordslesvig; ved Genforeningen blev de fleste af dem ophævet, men en Del fortsatte efter at være omdannet til danske Andelskasser, hvoraf den overvejende Del søgte Tilslutning til den danske Andelsbank; efter denne Banks Sammenbrud er Andelskassernes Antal i Sønderjylland yderligere gaaet tilbage, saa Antallet i Dag er skrumpet ind til godt en halvsnes Stykker, hvoraf Flertallet befinder sig i Sønderborg Amt. I Tinglev, hvor der ogsaa tidligere fandtes en Andelskasse for Tinglev og Omegn, er denne 1927 erstattet af »Raiffeisenkasse Tingleff«, en Andelskasse efter tysk Mønster.

I Modsætning til Bankerne, hvis Antal ved Genforeningen blev forøget, er Sparekassernes Antal bleven formindsket, idet et Par Sparekasser blev omdannet til Banker, enkelte ophævedes fuldstændig, og atter andre valgte den Vej at slutte sig sammen med bestaaende for at skabe større og mere ydedygtige Sparekasser; Kredssparekassen i Tønder derimod blev ved Amtets Deling overført til Nibøl.

Før Genforeningen fandtes der ikke saa faa af de saakaldte »offentlige Sparekasser«, det vil sige Kasser, i hvilke Amt eller Kommune garanterer for

Sparernes Tilgodehavende. I Dag er deres Antal skrumpet ind til 6, nemlig:

1) Sparekassen for Aabenraa By og Amt	oprettet	1819
2) Sønderborg Bys Sparekasse	»	1820
3) Ketting Sparekasseforenings Sparekasse	»	1888
4) Haderslev Bys Spare- og Laane- kasse,	»	1819
5) Haderslev Amts Sparekasse	»	1901
6) Skodborg Kommunes Spare- og Laanekasse	»	1884

I denne Gruppe af Sparekasser findes Sønderjyllands to ældste Sparekasser (oprettet 1819) see løbende Nr. 1 og 4. Foruden disse 6 »offentlige Sparekasser« findes for Tiden (1929) 34 almindelige Sparekasser.

Sparekassernes Antal har siden Genforeningen været underkastet smaa Forskydninger og udgjorde ifl. Sparekasseinspektørens Aarsberetning som følger:

31. Marts 1922	41 Sparekasser,
» » 1923	42 »
» » 1924	40 »
» » 1925—28	39 »
» » 1929	40 »

Aarsagen til de smaa Forskydninger hidrører dels fra nyoprettede Sparekasser, naar Antallet viser Opgang; omvendt, naar Antallet er formindsket, har det været en Følge af stedfundne Sammenslutninger mellem bestaaende Sparekasser. Af de bestaaende Sparekasser har 9 Hjemsted i Haderslev Amt, 5 i Aabenraa Amt, 7 i Sønderborg Amt og 19 i Tønder Amt.

En Offentliggørelse af de sønderjydske Sparekassers Aktiver og Passiver i Lighed med de øvrige dan-

ske Sparekasser, finder for første Gang Sted i Sparekasseinspektørens Beretning for Regnskabsaaret 1. April 1923 til 31. Marts 1924. Som Grund for, at det ikke er sket tidligere, angiver Sparekasseinspektøren, at Regnskabsmaterialet fra de sønderjydske Sparekasser i de forudgaaende Aar har været meget mangelfuldt og har ikke kunnet indarbejdes i de udsendte Beretninger. — Jeg tror dog ikke, at det mangelfulde Regnskabsmateriale, der anføres som Aarsag til, at de sønderjydske Sparekassers Aktiver og Passiver ikke er opført i Beretningen, kan omfatte alle sønderjydske Sparekasser, men nærmest kun den Del af landlige Sparekasser, der arbejder med mindre skolede Kræfter, thi vore større Sparekasser raader jo alle over skolede Folk, der vil være kvalificerede til at fremskaffe det Regnskabsmateriale, Sparekasseinspektøren maatte behøve til sin Beretning.

En stor Række af de samme Genvordigheder og Vanskeligheder, der meldte sig ved Bankernes Omlægning og Genrejsning, gjorde sig selvsagt ogsaa gældende ved vore Sparekasser, men det daglige, pulserende Liv med sine mangfoldige Krav laa paa langt nær under det samme Højtryk hos disse som hos hine; Bankernes Virke og Opgaver laa jo i Overgangstiden og ved Kronemøntens Indførelse direkte inde paa Livet af alle de nye Forhold, saa de var tvungne til at følge det økonomiske Livs forcerede Tempo; Sparekasserne derimod var mindre direkte berørt af den nye Tid, thi det var den mobile Kredit og Bankernes Medvirkning, der i første Linie tiltrængtes; Sparekassernes Opgave som Kreditydere for den mere bundne og langfristede Kredit laa en Etappe længere tilbage, og Midlerne til den kunde først lidt efter lidt forventes, naar en Del af Penge-

omløbet havde aflejret sig i de Kanaler, der fortrinsvis mundede ud i vore Sparekasser.

Bank- og Sparekasseloven afløser de hidtil gældende tyske Love.

Siden Begyndelsen af indeværende Aarhundrede, da den tyske borgerlige Lovbog traadte i Kraft, var de sønderjydske private Sparekasser juridisk set i overvejende Tal bleven omdannet til Selskaber med begrænset Hæftelse (Ges. m. b. H.) Naar Sparekasserne med Forkærlighed valgte denne Selskabsform, var det for i Fremtiden at sikre sig de mest utvungne Former og saa lidt som muligt blive underkastet Myndighedernes Indblanding og Tilsyn. Den dernæst følgende største Gruppe udgjorde de saakaldte »offentlige Sparekasser«; endvidere fandtes der enkelte Sparekasser, der var oprettet som »Privatsparekasser« paa Grundlag af det af den tyske Regering udarbejdede Normalstatut, og som var stillet under Statstilsyn, hvilket udøvedes af Regeringspræsidenten; og endelig gaves der ogsaa Tilfælde, hvor Sparekasser var oprettet som indregistreret Interessentskab (Genossenschaft) med begrænset Ansvar (e. G. m. b. H.). Ved Genforeningen maatte Sparekasserne hidtidige juridiske Form ændres for at tilpasses de nye danske Love, der i »Lov om Indførelse af dansk Nærings- og Selskabslovgivning m. v. i de sønderjydske Landsdele« ifl. § 12 bestemmer:

Bankloven og Sparekasseloven af 4. Oktober 1919 finder Anvendelse fra den 4. Oktober 1920, dog at Handelsministeren indtil den 1. Januar 1922 kan indrømme Lempelser, hvor særlige Forhold gør sig gældende.«

De sønderjydske Sparekassers fælles Balance den 31. Marts 1929.

	Indvaanere ifl. Folke- tælling 1925	Antal Sparekasser	Samtlige Aktiver.											Balance	Samtlige Passiver						Antal Konti
			Kasse- beholdning	Indlaan i Banker og Sparekasser	Udlaan i Landejen- domme	Udlaan i Købstad- ejendomme	Udlaan mod Haandpant	Udlaan mod Selvskyld- nerkaution	Diskon- terede Veksler	Udlaan til Kommuner o. l.	Kasse- kredit	Udlaan iøvrigt	Obligationer og Aktier		Andre Aktiver	Sparenes Tilgode- havende	Indbetalt Garanti- kapital	Kurs- regulerings- fonds	Egentlige Reserve- fonds o. l.	Andre Passiver	
Haderslev Amt	59.200	9	150.051	702.298	9.171.445	3.860.125	353.731	3.430.044	22.785	744.121	2.423.067	—	1.418.788	612.961	22.889.411	16.710.884	126.750	110.707	1.122.054	4.819.016	21.256
Aabenraa Amt	38.615	5	51.011	291.005	3.862.578	1.429.979	35.873	333.227	—	482.109	884.292	—	1.310.930	254.540	8.935.544	7.341.879	38.700	72.118	181.656	1.301.191	6.766
Sønderborg Amt	40.339	7	142.052	518.676	8.690.188	4.247.764	115.482	1.285.271	—	89.428	2.125.271	200.000	1.126.143	478.113	19.018.888	17.033.181	132.000	49.879	622.396	1.180.932	15.668
Tønder Amt...	38.279	19	82.455	214.914	3.968.348	1.153.210	150.128	2.447.720	74.937	83.692	413.065	—	408.535	227.544	9.224.548	7.371.723	206.975	23.714	419.855	1.202.281	9.530
	176.433	40	425.569	1.726.888	25.692.559	10.691.078	655.214	7.496.262	97.722	1.399.350	5.845.695	200.000	4.264.396	1.573.158	60.067.891	48.457.667	504.425	256.418	2.345.961	8.503.420	53.220

De gamle sønderjydske Bankers Aktie- og Andels-Kapital før og efter Ny-Ordningen.

Oprettelses Aar	Bankens Navn	Selskabs-Form	Hjemsted	Aktie-resp	Retab-lerings-Aar	Omrægnings-Kurs	Aktie-resp	Samtidig	Aktie-resp.	Aar	Senere	Ned-skreven	Aktie-resp.
				Andels-kapital før Ny Ordningen			Andels-kapitalens Omregningsbeløb		Kapital Udvidelse				Andels-kapital efter Ny-Ordningens Gen-nemførelse
				Mark		%	Kroner	Kroner	Kroner		Kroner	Kroner	Kroner
1872	Den Nordslesvigske Folkebank	A/S	Aabenraa	1.000.000	1921	50	500.000	500.000	1.000.000				1.000.000
1875	Haderslev Bank	"	Haderslev	1.000.000	1921	100	1.000.000	—	1.000.000				1.000.000
1875	Haderslebener Creditbank	Andels-Selskab	Haderslev	186.300	1921	50	93.150	230.250	323.400		89.900		413.300
1887	Løgumkloster Bank	A S	Løgumkloster	75.000	1921	133 1/2	100.000	100.000	200.000	1924	120.000		320.000
1897 ¹⁾	Industri- og Landmandsbank	Andels-Selskab	Haderslev	116.700	1921	0	—	14.275	14.275	1926 1927		14.275	
1901 ²⁾	Tønder Landmandsbank	A/S	Tønder	700.000	1921	50	350.000	650.000	1.000.000		300.000	1.050.000	1.050.000
1906 ³⁾	Sønderburger Bank	"	Sønderborg	1.200.000	—	—	—	—	—		800.000	—	—
1907 ⁴⁾	Jels Bank (siden 1921 fortsat som Banken for Jels og Omegn)	"	Jels	50.000	1921	—	—	200.000	200.000		—	—	200.000
1913	Tøndern Bank	"	Tønder	800.000	1922	15	120.000	90.000	210.000		—	—	210.000
1909	Folkebanken for Als og Sundeved	"	Sønderborg	600.000	1921	30	180.000	420.000	600.000	1925	351.000	—	951.000
1892 ⁵⁾	Creditbank	Andels-Selskab	Craasten	626.764	—	—	—	—	—				
1920 ^{1) 2) og 5)}	var Antallet 11 gamle Banker udgaaet er 3 " "		ved Likvidation	6.354.764 1.943.464			2.343.150	2.204.525	4.547.675		1.660.900	1.064.275	5.144.300
	tilbage er 8 gamle Banker			4.411.300			2.343.150	2.204.525	4.547.675		1.660.900	1.064.275	5.144.300

Nydannelse af sønderjydske Banker.

Virksomhed paa-begyndt				Mark		%	Kroher	Tegnet Aktiekap. Kr.		Fragaet Aktiek. Kr.	Aktie-kapital
1920 ⁶⁾	Haderslev Amts Folkebank	A/S	Haderslev					500.000		1928) 50.000 Rest 450.000	
1920	Rødding Bank	"	Rødding					211.000			211.000
1920	Gramby Bank	"	Gramby					275.000			275.000
1920 ⁷⁾	Nordslesvigs Bank	"	Tønder } Haderslev Aabenraa	4.000.000	1922	20	800.000	800.000		800.000	
1920	Nustrup Bank	"	Nustrup					210.000			210.000
1920	Skærbæk Bank	"	Skærbæk					100.000			100.000
1920	Graasten Bank	"	Graasten					300.000	1923	200.000	500.000
1926	Apenrader Bank	"	Aabenraa					215.000			215.000
6) og 7)	Nydannelser udgaaet	8 Banker 2 "						2.611.000		200.000	1.511.000
	tilbage	6 Banker						2.611.000		200.000	1.511.000

tilsammen Kr. 6.655.300

¹⁾ Traadt i Likvidation den*) 24. Juni 1923; gav intet Udbytte til Andelshaverne.
²⁾ Bankens Generalforsamling den 30. Marts 1926 besluttede at forhøje Aktierne med Kr. 300.000 Præferencaktier, og den 21. Maj 1927 blev den samlede Aktiekapital nedskrevet med Kr. 1.050.000 } heraf bidrog den ord. Aktiekapital med Kr. 950.000 og Præferencaktierne " 100.000
 Aktiekapitalen blev derhos udvidet med Kr. 800.000— til Kr. 1.050.000 som alm. Aktier.

^{*)} Likvidations Datoerne er taget efter Bankinspektørens Indberetning til Handelsministeriet.

⁵⁾ Traadt i Likvidation den*) 17. December 1921 (Aktionærerne fik Kr. 601.000,— — Kr. 542,50 pr. Aktie à 1.000 Mark.)
⁶⁾ De gamle Aktier i Jels Bank blev indløst med Mark 2.500,— + Kr. 50,— pr. Aktie, hvorpaa der var indbetalt Mark 500,—.
⁷⁾ Overtaget af Graasten Bank den 30. Juni 1920 for en Sum af Mark 1.200.000, Creditbanken i Likvidation gav dennes Andelshavere en Mark Dividende af 177^{1/2} %.
⁸⁾ Traadt i Likvidation den*) 19. April 1924. (Likvidationen gav Aktionærerne en Dividende af 101 %, paa Rest-kapitalen Kr. 450.000.—.
⁹⁾ Traadt i Likvidation den*) 14. April 1926.

I disse to Love er Rettesnoren trukken op for danske Banker og Sparekasser, og dermed selvfølgelig ogsaa for de sønderjydske Pengeinstituter; Overgangen fra tysk til dansk Lovgivning var paa mange Omraader ikke saa lige til, men Bankerne viste dog en forholdsvis hurtig Tilpasningsevne til de nye Forhold og overvandt Vankelighederne uden Tillægsbestemmelser for Bankloven. Det skal ej heller fra kendes, at Banktilsynet, hvor der viste sig særlige Vanskeligheder, viste sig forstaaende og indrømmede de sønderjydske Banker Lempelser i de første Aar.

De sønderjydske Sparekasser kom derimod ikke uden om et Tillæg til Sparekasseloven af 4. Oktober 1919; dette Tillæg traadte i Kraft 1. Juli 1922. Saavel Sparekasser som Banker maatte jo i en Aarrække indtil den tyske Marks fuldstændige Værdiløshed (ultimo 1923) føre et dobbelt Regnskab, et for Mark og et for Kroner. I den nævnte Tillægslov fik Sparekasserne Mark-Forholdet ordnet paa den Maade, at der oprettedes to adskilte Afdelinger, henholdsvis for Kroneindskud og Markindskud, saaledes at den ene Afdelings Aktiver ikke hæftede for den anden Afdelings Forpligtelser. Til Gennemførelse af den nævnte Deling blev Sparerne opfordrede til at anmelde deres Krav indenfor en Frist af 6 Maaneder, i modsat Tilfælde vilde Krav kun kunne gøres gældende overfor den Afdeling, til hvilken Fordringen i Henhold til Tillægslovens § 3 henhørte. Efter en senere paafølgende Ansøgning fra Sparekasserne, opnaaede disse under 29. December 1923 gennem Justitsministeriet Proklamabevilling til med Aars og Dags Varsel at indkalde alle dem, som maatte have noget Krav paa Sparekasserne hidrørende fra indskudte Markbeløb. Denne Frist udløb i Februar

1925, og Mark-Forholdet var for Sparernes Vedkommende dermed bragt til en endelig Afslutning.

Da der fra Bankernes Side ogsaa ønskedes en Afslutning af Markforholdet, blev der den 27. December 1923 gennem Fællesannoncer foretaget en generel Opsigelse af samtlige indestaaende Markbeløb til snarest mulig Udbetaling, dog senest at hæve inden 30. Juni 1924.

Samtidig var der ved Bankinspektørens Bistand ansøgt om Proklamabevilling i Lighed med Sparekasserne; men Justitsministeriet lod meddele, at en saadan Bevilling efter gældende Praksis næppe kunde forventes meddelt de sønderjydske Banker til Indkaldelse af deres Markkreditorer.

Den 1. Oktober 1924 indgav derpaa samtlige sønderjydske Banker en velunderbygget Ansøgning til Regeringen om Proklamabevilling, og saafremt der i de nuværende Love ikke fandtes Lovhjemmel for en sliG Proklamabevilling, at man da ad Lovgivningsvejen ved særlig Lov vilde skabe Hjemmel herfor.

Justitsministeriets Svar blev ogsaa denne Gang et Afslag, der i Korthed gik ud paa, at man ikke havde Hjemmel til at imødekomme Bankernes Ansøgning, og at der ikke fandtes tilstrækkelig Anledning til ad Lovgivningsvejen at søge saadan Hjemmel tilvejebragt. Derimod henviste Ministeren til, at Bankerne i Tyskland havde udslettet Mark-Kravene, der ved Udgangen af Aaret 1923 maatte anses for ganske betydningsløse, uden at der har foreligget lovmæssigt Grundlag for den brugte Fremgangsmaade. Under HenviSning til Marksedlernes Inddragelse den 5. Juni 1925 blev i Marts 1925 en fornyet Ansøgning rettet til Justitsministeriet, men afvist med den samme Begrundelse som tidligere.

Da Bankerne ikke kunde opnaa Statsmagtens Bistand til Mark-Forholdets Afvikling blev i April 1925 en sidste fælles Opfordring rettet til Markindskyderne om at hæve deres Marktilgodehavende inden den 1. Juni 1925, førend den generelle Annullering fandt Sted, og som for de sønderjydske Bankers Vedkommende skulde betegne Slutningsakten i Marktragedien.

* * *

Efter den nye Sparekasselovs Ikrafttræden skal alle nye Sparekasser stiftes med Garanter, hvoraf der mindst maa være 25, for at en Sparekasse kan oprettes. De gamle Sparekasser med selvsupplerende Direktioner, fik ved deres Side et Tilsynsraad, der har Generalforsamlingsmyndighed, og af hvilket Handelsministeriet vælger det ene Medlem.

Af Landsdelens samlede 40 Sparekasser i 1929 var 33 ordnede med Garanter, hvorimod kun 1, nemlig »Løjt Sogns Sparekasse i Løjt-Kirkeby« er ordnet som Tilsynsraadskasse, altsaa uden Garanter. Denne Sparekasse bestyres ifølge sine Vedtægter af et Tilsynsraad og en Direktion. Tilsynsraadet bestaar af 7 Medlemmer, hvoraf Handelsministeren vælger et. Valget af de øvrige Medlemmer skal godkendes af Handelsministeren. Og sluttelig fortsatte 6 som »offentlige Sparekasser«.

Da det gamle Land ikke kender noget til de saakaldte »offentlige Sparekasser«, blev der i Tillæget til Sparekasseloven optaget en Bestemmelse om, at Handelsministeren bemyndiges til for et Tidsrum af 10 Aar efter Tillægslovens Ikrafttræden at meddele Stadfæstelse paa Vedtægter for de i de sønderjydske Landsdele bestaaende kommunale (offentlige) Spare-

kasser, uanset om Bestyrelses- og Garantiforholdene ikke er ordnet i Overensstemmelse med Sparekasselovens Forskrifter. Denne Paragraf bestemmer endvidere, at de offentlige Sparekasser, inden Udløbet af det forannævnte Tidsrum af 10 Aar, for saavidt de ønsker at fortsætte deres Virksomhed, skal bringe deres Bestyrelses- og Garantiforhold i Overensstemmelse med Sparekasseloven af 4. Oktober 1919. Herefter er vore 6 offentlige Sparekassers Virketid begrænset til 1. Juli 1932; sker der ikke fra Lovgivningsmagtens Side Tilsagn om en Fornyelse af de bestaaende Forhold, har de kun Valget mellem at omdannes til almindelige, private Sparekasser med eller uden Garanter eller opgive deres Sparekassevirksomhed. I Kredse der repræsenterer de private Sparekasser, er der mest Stemning for at faa de »offentlige Sparekasser« ophævet som saadanne og hidføre en Ligestilling med de øvrige Sparekasser i Landet. Fra modsat Side søger man derimod at fastholde de »offentlige Sparekassers« nedarvede Rettigheder og vil værne om dem saa længe som muligt.

Særlige Penge- og Kredit-Institutioner, der ikke hører under Banker og Sparekasser.

Skal man give et nogenlunde Helhedsbillede af de Pengefaktorer, der foruden Banker og Sparekasser har spillet en væsentlig Rolle og ydet sin store finansielle Medvirkning ved Sønderjyllands økonomiske Genrejsning, vil en kortfattet Omtale af de Institutioner, der har ladet og fremdeles lader tilflyde Penge til de sønderjydske Landsdele, være en uomgængelig Nødvendighed. Som de mest fremtrædende og betydningsfulde blandt disse skal nævnes:

- A) Laanekassen for Sønderjylland.
- B) Udligningskassen for de sønderjydske Landsdele.
- C) Realkreditens Ordning i Sønderjylland.
 - a) Sønderjyllands Kreditforening.
 - b) Kredit- og Hypotekforeninger med Hjemsted i det gamle Land, hvis Virkefelt ogsaa omfatter Sønderjylland.
- D) Realkredit-Laanene.
- E) Sønderjydske Hypoteklaanefond.
- F) Landeværnet og Kreditanstalt G. Vogelgesang.

A) Laanekassen for Sønderjylland.

Ved Genforeningen oprettede Staten »Laanekassen for Sønderjylland«, og denne Institution blev et værdifuldt Led i den samlede Kæde af Foranstaltninger, der maatte iværksættes til Sønderjyllands økonomiske Genrejsning. Dens Opgave var specielt at yde mindre Driftsloan til Haandværkere, Handlende og Landbrugere, der som Følge af Krigen var ude af Stand til ved egen Hjælp at skaffe sig den fornødne Driftskapital. Til Raadighed for »Laanekassen« stillede Staten oprindelig 10 Millioner Kroner. Forvaltningen blev lagt i Hænderne paa Kroneudvalgets Bestyrelse med Statsgældsdirektør P. O. A. Andersen som Formand. Laanene, der som Regel ydedes uden Sikkerhed, kunde ikke overstige et Beløb af 10,000 Kr.; de forrentes med 4 % p. a. og afdrages i Løbet af indtil 10 Aar.

Efter at »Laanekassen« havde udlaant de til dens Raadighed staaende Midler, blev Udlaansvirksomheden en Tid lang indstillet. Dog har den fra 1. April 1925, efter at Staten havde stillet 2 Millioner Kroner til Raadighed for den, atter kunnet fortsætte sin for tjenstfulde Gerning til Afhjælpning af de herskende Vanskeligheder i Sønderjylland. Udlaanene af

denne 2. Serie skulde særlig ydes til saadanne Personer, der ikke raadede over Midler til Hjælp til Erhvervelse af fast Ejendom, eller til Hjælp til Grundlæggelse af selvstændig økonomisk Virksomhed. Laanene, der som Regel ikke kunde overstige 4000 Kr., forrentes oprindeligt med 6 % p. a., men Renten blev ved Lov af 2. Marts 1927 nedsat til 5 % p. a., iøvrigt gjaldt samme Regler som for Laanene af 1. Serie. Den samme Lov fastsatte endvidere, at Afdragstiden efter Laanekassens Skøn kunde forlænges baade for 1. og 2. Serie indtil 20 Aar.

Til Trods for den store Hjælp, der allerede var ydet, var alle Vanskeligheder endnu ikke overvundne, hvilket gav Stødet til den nye Lov af 2. Marts 1927, der derefter samlede alle de tidligere for Laanekassen givne Lovbestemmelser, og det fastsattes endvidere, at det til Raadighed for Laanekassen stillede Beløb kunde udgøre 15 Millioner Kr., som udbetales efterhaanden af Statskassen efter Laanekassens Behov. — Da Laanekassen paa det nævnte Tidspunkt havde en Gæld til Statskassen af ca. 7,2 Millioner Kroner for tidligere modtagne, ikke tilbagebetalte Beløb, var der altsaa et Beløb paa ca. 7,8 Millioner Kroner fra Statskassen til Raadighed til nye Udlaan, der fortrinsvis skulde ydes til Handlende, Haandværkere, Landbrugere og Fiskere i Sønderjylland i de alt tidligere nævnte Øjemed. Laanene skulde forrentes med 5 % p. a., afdrages i indtil 20 Aar og maatte som Regel ikke overstige 10,000 Kr.

Laanekassen var ifølge nævnte Lov af 2. Marts 1927 ogsaa bemyndiget til af de til dens Raadighed staaende Midler at yde Laan til Igangsættelse af større private eller offentlige Arbejder indenfor et Beløb af 1 Million Kr. Endvidere ydede Laanekas-

sen ogsaa Laan gennem den saakaldte Invalideafdeling til Personer, der oppebærer Invalideforsørgelse, til Grundlæggelse af selvstændig Erhvervsvirksomhed eller Erhvervelse af fast Ejendom; Laanene maa i Reglen ikke overstige 4000,—Kr. og forrentes med 4 % p. a. — Af de til Laanekassen tilbagevendende Midler (Afdrag og Rente) maa den indtil 4 Millioner Kroner yde Udlaan til Landmænd, der i Anledning af stedfunden Jordregulering opretter nye Brug, udflytter Ejendommens Bygninger eller foretager Tilbygninger til disse, for saavidt saadanne Foranstaltninger anbefales af Jordfordelingskommissionen; Laanene kan højest andrage 25.000,— Kr., kan ydes uopsigelige i indtil 10 Aar og med en Rentefod af ikke under 4 % (hidtil var Renten 4 %), og der skal ydes Pantesikkerhed for Laanene indenfor Værdien af Jord med Bygninger.

Og endelig har Laanekassen af indgaaede Renter og Afdrag i de sidste Aar kunnet yde en god finansiel Bistand, hovedsagelig til Gennemførelse af Akkorder og Saneringer.

Ved Indbetalinger af Renter og Afdrag har Laanekassen benyttet Nationalbanken og de af denne for Staten antagne Intradebanker i Sønderjylland.

De samlede gennem Laanekassen ydede Udlaan har ifølge »Det sønderjydske Erhvervsudvalg«s Beretning 1928—1929 til dette Tidspunkt udgjort 25.433.210 Kroner, nemlig:

i	1. Serie 4497	Laan til	Kr. 11.376.150,—
i	2. » 1068	» » »	1.966.500,—
i (1927—28 3.	» 2826	» » »	7.819.660,—
til større Arbejder		»	290.500,—
i Invalideafdelingen 1104	Laan til	»	1.923.400,—
gennem Jordfordelings-			
kommissionen		»	1.457.000,—
til Akkorder m. m.		ca. »	600.000,—
		ialt	Kr. 25.433.210,—

Statens Kapitalanbringelse i Laanekassen har dog ikke til noget Tidspunkt oversteg 15 Millioner Kroner.

I visse Tilfælde er der foreskrevet, at der skal ydes Sikkerhed for Laanet, men derudover er Laanekassens Bestyrelse ret frit stillet, saa at Sikkerhedsspørgsmaalet kunde afgøres individuelt. Og det skal siges til denne fortrinlige Institutions Ros, at Laanekassen fuldtud har svaret til de Formaal, der laa indenfor dens Ramme og været en uvurderlig Hjælp til Sønderjyllands økonomiske Genrejsning.

Efter at dens første Formand i 1929 er afgaaet ved Døden, er Departementchef, Generaldirektør Michael Kofoed traadt i Stedet som Formand.

B) Udligningskassen for de sønderjyske Landsdele.

Valutareguleringen spillede ved Genforeningen en meget stor Rolle i Landsdelens finansielle og økonomiske Forhold, som Følge af Markformuernes Hensmuldren. For at bøde paa de derved fremkaldte store Tab, som den tyske Mark-Misere havde tilføjet den nordslesvigske Befolkning, var det, at der ved Lov af 28. Juni 1920 (jfr. Lov-Ændring af 22. December 1920) blev oprettet en Udligningskasse med den Opgave at yde Erstatning for Indtægts- og Formuetab. Til Raadighed for Udligningskassen stilledes der et Beløb, der svarede til 350 Kroner for hver Indbygger i de sønderjyske Landsdele, beregnet paa Grundlag af Folketællingen i December 1910, da Tællingen viste 167.603*) Indbyggere, hvilket gav et samlet

*) Fra Statistisk Departement er Indbyggerantallet for 1910 senere opgjort til 166,603.

Beløb af 58.660.000,— Kroner. Udligningskassen forvaltedes af »Sønderjydske Valutaraad« med 14 sønderjydske Medlemmer og Generaldirektør Michael Kofoed som Formand.

Princippet ved Formueerstatningen var, at kunden, der ved en Sammenligning af Nettoformuen 1. Januar 1914 og 1. Januar 1920 kunde eftervise et Formuetab, som skyldtes Markkursens Fald eller andre i Forbindelse med Krigen staaende Aarsager, havde Krav paa Erstatning. Naar Vedkommende fl. Eks. i de mellemliggende Aar paa fast Ejendom eller andre Omraader havde haft Vinding, der svarede til Kurstabet, kunde samme ikke komme i Betragtning; ligeledes udelukkedes alle de Personer fra Formueerstatningen, hvis Formue 1. Januar 1920 kunde antages at udgøre 25,000 Kroner.

Erstatningen skete efter en glidende Skala; de første 5000 Mark omregnedes til pari de paafølgende 20,000 Mark til Kurs 45, de næste 10,000 Mark til 40, derefter faldende med 5 Points for hver 10,000 Mark, dog saaledes, at en Formue ved Erstatningen ikke kunde bringes op over 25,000 Kroner. Ikke-Familieforsørgere tilfaldt kun $\frac{2}{3}$ af Erstatningsbeløbet.

Indtægtstilskud (Renteregulering) kunde kun tildeles saadanne Personer, der ganske overvejende var henvist til at leve af en Rente og i Almindelighed havde naaet 55 Aars Alderen. Omregningen skete for de første 2000 Mark (Rentebeløb) til pari, for de følgende 2000 Mark til Kurs 45, for de næste 2000 Mark til Kurs 40 og saa fremdeles.

For Indtægtstilskud var Grænsen sat saaledes, at en Familieforsørgers Indtægt højst maatte bringes op til 4000 Kroner og for en Ikke-Familieforsørger til 2700 Kroner aarlig.

Ved Formueerstatning blev Markformuen pr. 1. Januar 1920, som Ejeren fik Lov til at beholde, bragt i Fradrag, omregnet til den under 10. Februar 1920 fastsatte Kurs (7,25 Kroner for hver 100 Mk.); efter et lignende Princip skete Fradraget for Indtægtstilskud.

Statens Udgifter til Valutaerstatning i Form af Tilskud een Gang for alle, har ifølge Sønderjysk Valutaraads Beretning af ultimo 1922 udgjort ca. 45 Millioner Kroner.

Rente- eller Indtægtstilskud er opgjort til en aarlig Udgift paa godt $1\frac{1}{3}$ Million Kr. og den samlede Kapitalværdi af Rentebyrden udgjorde lidt over 14 Millioner Kr.

Selv om det Beløb paa cirka 59 Millioner Kroner, der gennem Udligningskassen er tilført den sønderjyske Befolkning, ikke androg mere end en Brøkdel af det store Milliontab, Landsdelens Markkreditorer havde lidt paa deres Formue, saa har Valutaerstatningen ikke blot virket som en tiltrængt Hjælp til de økonomisk svagest stillede i Samfundet, men tillige som en uvurderlig Støtte for hele Landsdelens Økonomi. Valutaerstatningen var i Aarene 1920 og 1921 den rindende Kilde, der tilførte de sønderjyske Pengeinstituter, der til at begynde med stod blottet for hjemlige Krone-Indskud, ret betydelige Virkemidler i Form af Indlaan.

C. Realkredittens Ordning i Sønderjylland.

Ordningen af Realkreditten var ogsaa et af de store økonomiske Spørgsmaal, der efter Vaabenstilstanden optog Sindene i Grundejerkredse; thi som Forholdene laa, med de forsømte Ejendomme og de reducerede Besætninger, vilde Genrejsningen af Landbruget kræve store Millionbeløb, som maatte

hidkaldes fra Kapital- og Pengemarkedet i det gamle Land. De sønderjydske Sparekasser og Banker med deres stærkt begrænsede Krone-Midler formaaede nemlig ikke at yde nogen nævneværdig Indsats til Ordningen af Realkreditte, og derfor stod det som en afgjort Sag, at man efter Genforeningen i højere Grad end hidindtil maatte overlade Prioriteringen af faste Ejendomme til Kredit- og Hypothekforeningerne. En naturlig Følge heraf blev, at man gik i Lag med Oprettelse af en Kreditforening for de sønderjydske Landsdele, et Omraade, der dækker over 3891 Kvadratkilometer og i Størrelse svarer til en Elvtedel af hele Danmark efter Indlemmelsen.

a) **Sønderjyllands Kreditforening.**

Initiativet til Oprettelse af en Kreditforening for de sønderjydske Landsdele er udgaaet fra »Nord-slesvigsk Kreditforening« i Haderslev. Den 6. Maj 1920 oprettedes Sønderjyllands Kreditforening ved Anordning af den internationale Kommission, der senere ved Lov af 28. Juni 1920 fik Lovgivningsmagtens Sanktion. Kreditforeningen, der havde Ret til at yde 1. Prioritetslaan i al Slags Grundejendom, berigtigede allerede i det første Regnskabsaar, fra August 1920 til 31. Marts 1921, 1796 Laan til et samlet Beløb af ca. 45 Millioner Kroner, hvis Nettoprovnu for en meget stor Del anvendtes til Indløsning af de i det gamle Land rejste midlertidige Veksellaan. Da der maatte regnes med den Mulighed, at det store Udbud af Kreditforeningsobligationer fra Sønderjylland vilde virke trykkende paa Obligationsmarkedet — hvilket ogsaa tildels var Tilfældet — anmodedes Staten om Støtte til at afværge et alt for stærkt Kursfald. Regeringen og Rigsdagen stillede sig forstaa-

ende overfor denne Opgave, saa Finansministeren be- myndigede Statsgældsdirektøren til indenfor visse Grænser at købe Sønderjyllands Kreditforenings- Obligationer for Statens Regning. Endvidere bidrog til Foreningens lykkelige Start, at Nationalbanken i Erkendelse af den nationale Opgave, som her fore- laa, paa forskellig Maade ydede sin Bistand, og i den første Tid stillede indtil 40 Millioner Kroner til Raa- dighed til Belaaning af Foreningens Obligationer; der blev dog som Følge af Obligationsmarkedets Ud- vikling kun i ringe Omfang gjort Brug af denne Be- laaning.

Kreditforeningen havde ogsaa i de følgende Aar en meget stærk Tilgang af nye Laan, saa dens samle- de Udlaan i 1. og 2. Serie ultimo Marts 1925 udgjorde 118 Millioner Kroner Restgæld. Disse to Series Kasse-Obligationer forrentes med $4\frac{1}{2}$ % og Laanene amortiseres i ca. 60 Aar.

Dels som et Led i Bestræbelserne for at afhjælpe Kapitalmangelen i Sønderjylland, dels for at højne Obligations-Kursen — da det af forskellige Aarsager havde sin Vanskelighed at holde Obligationernes Kurs i Højde med de øvrige danske Kreditforenings- Obligationer — paatog Staten ved Lov af 18. April 1925 sig Garantien for Forrentningen af Sønderjyl- lands Kreditforenings Kasseobligationer af 3. Serie indtil et Beløb af 30 Millioner Kroner. Amortisations- tiden for Laanene i denne Serie fastsattes til i det længste 45 Aar.

Af efterstaaende Kurs-Noteringer den 23. Marts 1925 ses, hvilken Forskel, der paa dette Tidspunkt laa i Obligations-Kursen.

Sønderjyllands Kreditforenings-Obligationer no- terede Køberkurs $72\frac{1}{2}$ % for 1. Serie og $72\frac{3}{4}$ % for 2.

Serie, medens samtidig Vest- og sønderjydske Kreditforenings $4\frac{1}{2}$ % Obligationer, 8. Serie, noteredes til en Kurs af $75\frac{1}{2}$ % og Ny jydske Kjøbstad-Kreditforenings $4\frac{1}{2}$ % Obligationer 8. Serie, til en Kurs af $76\frac{1}{2}$ %. — Men allerede hen paa Sommeren indtraadte en Bedring i Obligations-Kurserne, og den 1. September 1925 noteredes Sønderjyllands Kreditforenings $4\frac{1}{2}$ % Obligationer til en Køberkurs af $81\frac{1}{4}$ for 1. Serie, $81\frac{1}{4}$ % for 2. Serie og $84\frac{1}{2}$ for den nye statsgaranterede 3. Serie.

Efter at de øvrige Landkreditforeninger i Landet var gaaet over til 5 pCt. Laanetypen, har Sønderjyllands Kreditforening i 1928 ogsaa begyndt at give Laan i 5 pCt.s Kasseobligationer. Sønderjyllands Kreditforening tilstodes ved Lov af 31. Marts 1928 en yderligere Statsgaranti for den halvaarlige Rente af de i en ny 4. Serie udstedte $4\frac{1}{2}$ og 5 % Kasseobligationer indtil et samlet Paalydende af 15 Millioner Kroner. For denne Serie er ligesom i 3. Serie Amortisationstiden fastsat til i det længste 45 Aar. Naar bortses fra den kortere Amortisationstid, som disse 2 rentegaranterede Serier har, svarer deres Kursnotering i det hele og store til de andre jydske Kreditforeningspapirer.

Ifølge Sønderjyllands Kreditforenings 9de Aarsregnskab (1. April 1928—31. Marts 1929) udgjorde Foreningens samlede Udlaan pr. 31. Marts 1929:

1. Serie	$4\frac{1}{2}$ %	Hovedstol	89.354.100	Kr.	Restgæld	86.889.684	Kr.
2. »	$4\frac{1}{2}$ %	»	28.909.900	»	»	28.438.436	»
3. »	$4\frac{1}{2}$ %	»	27.772.200	»	»	27.339.437	»
4. »	5 %	»	3.806.200	»	»	3.802.571	»

ialt Hovedstol 149.842.400 Kr. Restgæld 146.470.128 Kr.

b) Kredit- og Hypotekforeninger med Hjemsted i det gamle Land, hvis Virkefelt ogsaa omfatter Sønderjylland.

Ved Siden af Sønderjyllands Kreditforening har efterstaaende Kredit- og Hypotekforeninger faaet Ret til at give Laan i Sønderjylland; og disses samlede Udlaan (Hovedstol) i Sønderjylland udgjorde pr. 31. Marts 1929 som følger:

aa) Kreditforeninger:

1) Vest- og sønderjydsk Kreditforening	Kr. 39.296.000,—
2) Jydsk Husmands-Kreditforening	» 28.481.650,—
3) Ny Jydske Kjøbstad-Creditforening	» 19.669.800,—
4) Jydsk Grundejerkreditforening	» 13.272.900,—
5) Industrielle Kreditforening	» 2.564.500,—

5 Kreditforeninger ialt Hovedstol Kr. 103.284.850,—

bb) Hypotekforeninger:

1) Jydsk Hypotekforening	Kr. 4.721.200,—
2) Jydsk Landhypotekforening	» 2.646.600,—
3) Husmandshypotekforeningen for Danmark	» 361.400,—

3 Hypotekforeninger ialt Hovedstol Kr. 7.729.200,—

Restgælden for Kredit- og Hypotekforeningslaanene under Gruppe aa) og bb) har ikke for alles Vedkommende kunnet oplyses, men vil tilsammen for aa) og bb) ligge ca. 3 Millioner Kroner lavere end Hovedstolen.

D) Realkreditlaan.

De saakaldte Realkreditlaan, er opstaaet i en Periode, hvor de sønderjydske Sparekasser ikke var i Stand til at efterkomme det Kreditkrav, Landbru-

get stillede til 2. Prioritetslaan, idet Landmændene foretrak Pari-Laan hos Sparekasser og Banker i Stedet for Hypothekforeningslaan, der medførte et stort Kurstab paa disses Kasseobligationer.

Ifølge Henstilling af den i 1925 nedsatte Real-kreditkommission var Finansministeren paa Tillægsbevillingsloven for 1926—27 bemyndiget til paa Statskassens Vegne at yde Garanti for Forrentning og Tilbagebetaling af Laan indtil 10 Millioner Kroner, ydet af københavnske Pengeinstituter og andre Institutioner til sønderjydske Sparekasser til Videreudlaan. I Henhold hertil blev i Maj 1926 Pengene skaffet til Veje ved Sparekassen for København og Omegn, Bikuben, Den sjællandske Bondestands Sparekasse, Postgirovæsenet og Apotekerfonden, ialt ca. 9 Millioner Kroner.

For de sønderjydske Sparekasser, der modtog disse særlige Indskud, var det en Betingelse, at Midlerne skulde anvendes til 2. Prioritetslaan umiddelbart efter størst muligt Kreditforeningslaan eller andet 1. Prioritetslaan af tilsvarende Størrelse, og at Midlerne fortrinsvis skulde benyttes til Indfrielse af Banklaan eller anden byrdefuld Gæld. Det enkelte af vedkommende Sparekasse bevilgede Laan maatte som Regel ikke overstige 25 % af 1. Prioritetslaan. De sønderjydske Sparekasser tilsvarede deres Laan-givere oprindeligt $5\frac{1}{2}$ % p. a., nu $5\frac{1}{4}$ % p. a., og maa ved Videreudlaanet beregne sig en Udlaansrente, der i det højeste ligger 1 % over den Rente, de selv maa give. Laanene var i de første 4 Aar fra Stiftelsen afdragsfri, men derefter afdrages de med $\frac{1}{32}$ halv-aarlig, saaledes at Laanet er fuldt tilbagebetalt i 20 Aar fra Stiftelsen.

Ifølge det Sønderjydske Erhvervsudvalgs Beret-

ning (1928—1929 udgjorde Realkreditlaanene hos de sønderjydske Sparekasser pr. 31. Marts 1928 ca. 7½ Millioner Kroner.

Realkreditlaanene vandt ikke nogen udelt Yndest hos Landmændene, Sparekasserne krævede nemlig i de fleste Tilfælde Kaution ved Siden af Pantesikkerheden; endvidere bevirkede de fastsatte store Afdragsydelse, — der var begrænset til 20 Aar fra Stiftelsen —, at mange Landmænd ikke turde binde an med slige Laan.

Disse Omstændigheder i Forbindelse med Landbrugskrisen i Sønderjylland har i ikke ringe Grad været medvirkende til, at man i 1927 oprettede Sønderjydsk Hypoteklaanefond for at imødekomme Landbostandens Ønske om sekundære Prioritetslaan til Pari med lempelige Afdragsvilkaar.

E) Sønderjydsk Hypoteklaanefond.

Sønderjydsk Hypoteklaanefond, der er oprettet i Henhold til Lov af 28. Februar 1927, maa nærmest betragtes som en Kriseforanstaltning for at give det sønderjydske Landbrug en tiltrængt Haandsrækning til Opnaaelse af billige 2. Prioritetslaan. Hypoteklaanefonden har til Opgave at yde Udlaan mod sekundær Prioritet i sønderjydske Landejendomme, fortrinsvis efter Laan af Kreditforeninger eller offentlige Midler. Laanene kan ikke overstige 25 % af normalt Kreditforeningslaan, og Hypotekfondslaanet i Forbindelse med det foranstaaende Prioritetslaan maa ikke udgøre mere end 75 % af Ejendommens Værdi med Besætning og Inventar. Laanene, for hvilke Laantagerne hæfter solidarisk, udbetales kontant til pari Kurs minus Fradrag af

2½ % til Dannelse af en Reservefond; den aarlige Rente er 5½ %, og Laanene afdrages i Løbet af 30 Aar fra 1930.

Det Beløb, Fonden kan anvende til Udlaan, udgør 20 Millioner Kroner, der optages som Parillaan i Kongeriget Danmarks Hypothekbank imod en aarlig Rente af 5½ % og Statens Garanti. Udlaansvirksomheden ophører med Udgangen af August 1930. Der er indtil 31. Marts 1929 ifl. Hypotheklaanefondens sidste offentliggjorte Regnskab bevilliget Laan, der tilsammen udgør Kr. 13.775.900,—; heraf er kommen til Udbetaling Kr. 11.500.000,—.

Et Sammendrag af de forannævnte Institutioners Udlaan i Sønderjylland stiller sig ultimo Marts 1929 som følger:

A) Sønderjyllands Kreditforening	Hovedstol	Kr. 149.842.400,—
B) 5 Kreditforeninger i det gamle Land	»	» 103.284.850,—
C) 3 Hypothekforeninger i det gamle Land	»	» 7.729.200,—
D) Realkreditlaan (31/3 1928) cirka	»	» 7.500.000,—
E) Sønderjydsk Hypotheklaanefond, (Udbetaling)	»	» 11.500.000,—
31. Marts 1929 ialt Hovedstol		Kr. 279.856.450,—

Restgæld ca. 273,5 Mill. Kr.

Foruden de allerede opførte Instituter har talrige Sparekasser og Forsikringsselskaber fra det gamle Land samt Overformynderiet, Statsboligfonden og Statskassen anbragt mange Millioner Kroner i Prioritetslaan, hvis samlede Beløb ligger omkring ved en 20 Mill. Kroner.

Realkreddittens samlede Restgæld pr. 31. 3. 29 er herefter opgjort til ca. 293,5 Millioner Kroner, hvilket viser, i hvor stort Omfang Privat-Økonomien i Sønderjylland har maattet tilføre Kapital fra det gamle Land til Ordning af sine Realkredit-Forhold. Selv om man regner med, at en tredive Millioner af det nævnte Beløb paa 293,5 Millioner Kroner bestaar af saadanne Obligationer, som befinder sig paa sønderjydske Hænder, vil Realkreddittens Nettogæld til det gamle Land omtrentlig udgøre 263,5 Mill. Kroner, hvilket vil sige, at den tilførte fremmede Realkredit i Sammenligning med Tiden før Verdens-Krigen, hvor det tilsvarende Beløb af fremmed Realkredit kun androg 100 Millioner Mark, nu er vokset til et Beløb, der er rigeligt $2\frac{1}{2}$ Gange saa stort.

De væsentligste Grunde hertil kan søges i Landsdelens Mangel paa tilstrækkelig hjemlig Kapital, da denne gik til Bunds i den store Markkatastrofe, dernæst det store Genrejsningsarbejde, der var paakrævet, for at bringe Landsdelens Landbrug og øvrige Erhverv paa Fode igen efter Krigsaarenes Udmarvning. Det maa tilmed bemærkes, at Omlægningen og det meste Opbygningsarbejde blev gennemført i en Tidsperiode, hvor den danske Krone var langt nede og Pristallet paa alt, hvad der skulde anskaffes, højt oppe. Ogsaa den langvarige Mund- og Klovesyge samt flere daarlige Høstaar har bidraget sit til Gældens Vækst, saa Forskellen i den fremmede Realkredit mellem før og nu er forstaaelig, naar alle disse Faktorer tages i Betragtning.

Men takket være Realkreddittens fortrinlige Ordning i Danmark, har denne ved Omlægningen af Prioritetsgælden fra Mark til Kroner og ved Landsdelens økonomiske Genrejsning været en uerstatte-

lig Støtte. Og det bør saa meget mere fremhæves i denne Forbindelse, som Erfaringerne fra de sidste forudgaaende Aars Landbrugskrise paany har bevist den danske Realkredits forsigtige Laanepolitik og urokkelige Soliditet, saa den nu overvundne Krise ikke har beredt Realkreddittens Institutioner nogen nævneværdig økonomisk Vanskelighed.

F. Landeværnet og Kreditanstalt Vogelgesang.

Disse to Instituter hører hverken til Kategorien: Banker, Sparekasser eller Kredit- og Hypotekforeninger, men er i deres Art noget for sig selv, og er stiftet i en Krisetid med det særlige Formaal at styrke og værne om Erhvervsdrivendes og Landmænds økonomiske Stilling i Sønderjylland. Over begge Instituter hviler der et national-politisk Skær; og deres væsentligste Opgaver tager særligt Sigte paa faretruede Landejendomme, kort sagt, at forebygge national-politiske Forskydninger i Jord og Ejendom; altsaa nærbeslægtede Opgaver, som de den Nordslesvigske Kreditforening havde før Genforeningen.

Kreditanstalt G. Vogelgesang, Kommanditaktieselskab, Haderslev, oprettet 1926, har fra første Færd ved Siden af sine økonomiske Opgaver politisk søgt at udnytte Krisetilstanden i Tyskhedens Interesse og under de daværende herskende vanskelige Landbrugsforhold med sine mange »Bevægelser« paa ny indledet Kampen om Jorden, derfor var det ogsaa en ret naturlig Følge, at man fra dansk Side i 1927 stiftede »Landeværnet«, som et Forsvarsmiddel til at afværge Angrebets Virkninger.

Kreditanstalt G. Vogelgesang har en indbetalt Aktiekapital paa 500.000 Kr., men derudover har Sel-

skabet faaet betydelige Midler stillet til Raadighed gennem et udenlandsk Bankkonsortium, saa Selskabets samlede Virkemidler ifølge dets Balance pr. 31. Decbr. 1928 udgør ca. 6½ Million Kroner.

Landeværnet er med sine 2,6 Mill. Kr. kapitalmæssig set paa langt nær saa stærkt som Kreditanstalt Vogelgesang, men til Gengæld har Landeværnet et bredere Befolkningslag bag sig, som vil yde det en kraftig Haandsrækning, saafremt Kampen om Jorden skulde antage større Dimensioner. Det umiddelbare Indtryk er dog, at Forholdene er bleven roligere og bedre i de sidste Aar, saa Uro-Strømningerne nu er kommen til Ro; men selv om saa er, vil Landeværnet fremdeles i en Aarrække have fuldt op af Op-gaver i vor Landsdel.

De sønderjydske Sparekassers finansielle Udvikling siden Genforeningen.

Forudgaaende er paa andet Sted de sønderjydske Sparekassers Nyorientering og Reorganisation efter Genforeningen omtalt; i det Følgende skal der bringes en talmæssig Oversigt fra forskellige Felter indenfor Sparekassevæsenets Omraade til Belysning af disse Instituters Udvikling siden.

Udarbejdelsen af efterfølgende Opstillinger er sket paa Grundlag af det Talmateriale Sparekasseinspektørens Aarsberetning om Sparekasser i Danmark indeholder. Efterstaaende Oversigt, der omfatter Sparernes samlede Tilgodehavende, Sikringsfonds (under denne grupperes indbetalt Garantikapital, Kursreguleringsfond, egentlige Reservefonds o. l.), andre Passiver og Totalbeløbet af disse 3 Grupper til-sammen, hvilket udgør Sparekassernes samtlige Pas-

siver. Oplysningerne i Tabellens øverste Linie hidrører derimod fra Realkreditkommissionens Betænkning af 4. Marts 1926, Side 89, da Sparekasseinspektørens Oplysninger over Sparernes Tilgodehavende først begynder pr. 31. Marts 1922.

De saakaldte Realkreditlaan, som Sparekasserne fik til Videreudlaan, og som den 31. Marts 1928 udgjorde ialt ca. 7.494.000 Kr., er indbefattet i Beløbet under Gruppe »Andre Passiver«.

De sønderjydske Sparekassers Virkemidler.

Dato	Antal Sparekasser	Sparernes samlede Tilgodehavende	Sikringsfonds	Andre Passiver	Totalbeløb af samtlige Passiver	Antal Konti
		<i>Kroner</i>	<i>Kroner</i>	<i>Kroner</i>	<i>Kroner</i>	
31.3.21	—	14.010.000	364.000	—	—	—
„ „ 22	41	24.887.804	—	—	—	—
„ „ 23	42	29.486.924	—	—	—	—
„ „ 24	40	30.212.882	1.451.531	3.660.330	35.324.743	32.018
„ „ 25	39	31.560.664	1.800.276	3.454.553	36.815.493	35.718
„ „ 26	39	36.267.817	2.081.331	2.760.808	41.109.956	40.988
„ „ 27	39	41.391.805	2.407.580	9.452.530	53.251.915	45.659
„ „ 28	39	45.058.651	2.794.355	8.979.664	56.832.670	49.311
„ „ 29	40	48.457.667	3.106.804	8.503.420	60.067.891	53.220

Foranstaaende tabellariske Oversigt viser en meget tilfredsstillende Udvikling i Sparekassernes Virkemidler siden Kronemøntens Indførelse, paa hvilket Tidspunkt de ligesom Bankerne maatte begynde paa bar Bund. De første 3 Aar efter Genforeningen viser baade talmæssigt og relativt den stærkeste Fremvækst i Sparernes Tilgodehavende, idet dette pr. 31. Marts 1923 allerede har naaet en Sum af 29½ Million Kroner. Hertil er dog at bemærke, at Beløbet ikke er

Udtryk for en Opsparing, Befolkningen har foretaget, men hidrører i overvejende Grad fra den Valutaerstatning, Markkreditorerne fik godtgjort samt fra Salg af Kreditforeningsobligationer etc. I de to efterfølgende Aar, er Tilgangen af Indlaan relativt lille, men derefter følger atter 4 Aar med en stærk Vækst, saa Indlaanene pr. 31. Marts 1929 er naaet op paa godt 48 Millioner Kroner. Tager man hele Landet i Betragtning, udgjorde Sparernes Tilgodehavende i Landets 535 Sparekasser ifølge Sparekasseinspektørens Beretning pr. 31. 3. 1929 Side 6 rigelig 2 Milliarder Kroner (2.044.249.000,— Kr.). Da den sønderjydske Befolkning udgør 5 % af hele Landets Indvaanere, skulde Sønderjylland for at være jævntillet med Hensyn til Sparekasse-Indlaan have haft rundt 100 Millioner Kroner i Stedet for som Tabellen udviser 48 Millioner Kroner; denne Sammenligning viser, hvad der endnu er at indhente, før end de hjemlige Indlaan i Sparekasserne kommer paa Højde med det øvrige Land.

De sønderjydske Sparekassers Sikringsfonds udgjorde:

31. Marts 1925	Kr. 1.800.276	eller ca. 5,7 %	af Sparernes
31. » 1929	» 3.106.804	» » 6,4 %	Indlaan

hvilket viser, at det trods den stærke Vækst i Indlaanene har været muligt at forøge Sikrings-Procen-ten med 0,7 %.

Ifølge en af Sparekasseinspektoratet til Erhvervsudvalget foretaget Beregning for Aaret 1. April 1927 til 31. Marts 1928 af Indlaans- og Udlaansrentens gennemsnitlige Størrelse i de sønderjydske Sparekasser er denne 4,84 % for Indlaan og 5,90 % for Udlaan. I Sammenligning med den gennemsnitlige

Indlaans- og Udlaansrente i Ribe og i Vejle Amt er Indlaansrenten i Sønderjylland lig med Indlaansrenten i Vejle Amt, men godt $\frac{1}{5}$ % højere end i Ribe Amt, og Udlaansrenten er i Sønderjylland op imod $\frac{1}{2}$ % højere end i Ribe og Vejle Amter. Men til Genæld ligger ogsaa Omkostningerne betydeligt højere i Sønderjylland end i Naboamterne, en medvirkende Aarsag er det stærkt udviklede Filialsystem; der har dog i de senere Aar kunnet spores, at Omkostningerne procentvis i Forhold til Indlaanene er faldet stærkt, som Følge af Indlaanenes stærke Vækst, uden at Omkostningerne er steget tilsvarende.

Ifølge Sparekasseinspektoratets Beregning for Aaret 1. April 1928 til 31. Marts 1929 var gennemsnitlig

i de sønderj. Amter Udlaansrt.	5,91 %	Indlaansrt.	4,67 %
i det øvrige Jylland	» 5,51 %	»	4,74 %

Efter Omtalen af de sønderjydske Sparekassers Virkemidler, følger efterstaaende en amtsvis grupperet Oversigt, der talmæssig klarlægger Sparekassernes finansielle Stilling pr. 31. Marts 1929.

Af Amterne raader Haderslev Amt, som det største hvad Areal og Indvaanere angaar, over de fleste Virkemidler, ligesom det følgelig ogsaa har den største Udlaansvirksomhed. Som den betydeligste af Amtets 9 Sparekasser staar »Sparekassen for Haderslev Byes Omegn«, oprettet 1856; dernæst følger »Haderslev Amts Sparekasse«, oprettet 1901; denne, der hører til de saakaldte »offentlige Sparekasser« med Amtets Garanti, har et tæt udbygget Filialnet med 2 Kontorer i Byen og 11 fordelt paa de forskellige Strøg i Amtet. Som Nummer 2 hvad Virkemidler angaar, følger Sønderborg Amt; den mest betydelige af dette Amts 7 Sparekasser er »Sønderborg Bys

Sparekasse«, oprettet 1820, den er en »offentlig Sparekasse«, har 11 Filialkontorer og staar i Øjeblikket som den største Sparekasse i Sønderjylland med en Balance pr. 31. 3. 1929 paa ca. 10½ Millioner Kroner. Tønder Amt kommer ind som Nummer 3 i Rækken, hvad Balance-Størrelse angaar, men hvad Antallet paa Sparekasser angaar, som Nr. 1, idet Amtet tæller 19 Sparekasser, dog udgør disses samlede Balance kun halvt saa meget, som Sønderborg Amts 7 Sparekasser.

Indenfor Tønder Amt staar »Tønder Sparekasse«, oprettet 1820, som den betydeligste. Som sidste og fjerde i Rækken kommer Aabenraa Amt med 5 Sparekasser; den største af disse er »Sparekassen for Aabenraa By og Amt«, den har 13 Filialkontorer, er en offentlig Sparekasse, oprettet 1. Januar 1819, og er saaledes Sønderjylands ældste Sparekasse.

De sønderjydske Sparekassers vigtigste Udlaansform er, som Oversigten viser, Realkreditten, idet der af Sparekassernes samlede Balance pr. 31. Marts 1929 paa ca. 60 Millioner Kroner var 25,7 Millioner Kroner Udlaan i Landejendomme og 10,7 Millioner Kroner i Købstadejendomme.

Dernæst følger Udlaan mod Kaution med 7,5 Mill. Kr.
og Kasse-Kredit med cirka 5,8 » »

I Obligationer og Aktier var anbragt knap 4,3 Millioner Kroner eller ca. 8,9 % af Sparernes samlede Tilgodehavende paa ca. 48,5 Millioner Kroner; i Sammenligning med Landets øvrige Sparekasser, er det kun en lille Procent, men har sin naturlige Aarsag i de sønderjydske Sparekassers begrænsede Midler og den stærke Efterspørgsel efter Laan, der har været tilstede i Landsdelen siden Genforeningen.

De sønderjydske Bankforetagenders finansielle Udvikling siden Genforeningen.

Om de sønderjydske Bankforhold siden Genforeningen og indtil Udgangen af 1929 giver efterstaaende Statusoversigter fra 1921, 1924, 1927 og 1929 med deres talmæssige Svingninger i op- og nedadgaaende Retning et tydeligt Billede af Udviklingen indenfor denne Tidsperiode.

Oversigten begynder med 1921, da dette er det første Aar, for hvilket der foreligger en ensartet Bankstatistik. I 1921 var der i Sønderjylland ialt 16 selvstændige Banker og 11 Filialer af københavnske Banker. Af de selvstændige Banker er siden 3 traadt i Likvidation, nemlig Industri- og Landmandsbanken i Haderslev i 1923, Haderslev Amts Folkebank i 1924 og Nordslesvigs Bank i Tønder i 1926. Af nye Banker er der kun kommen en til, nemlig den i 1926 oprettede Apenrader Bank, saa de selvstændige Banker nu udgør 14. Af de oprindelige 11 Filialer af københavnske Banker har Landmandsbanken i 1923 nedlagt sine Filialer i Aabenraa og Haderslev. Efter Andelsbankens Standsning i 1924 blev dens Filial i Sønderborg 1925 ophævet.

Saa vel Likvidationen af de nævnte 3 selvstændige Banker som Ophævelsen af de 3 københavnske Filialer har ikke paa nogen Maade paavirket det økonomiske Liv eller efterladt noget Savn, da Sønderjylland fremdeles er velforsynet med Bankinstituter, der fuldtud er i Stand til at tilfredsstille et hvert sundt og bankmæssigt underbygget Kreditbehov.

Oversigterne i Tabel A. B. C. D. er udarbejdet paa Grundlag af Bankinspektørens Ultimo-Balancer

1921—1926, der i sin Tid er tilstillet det sønderjydske Erhvervsudvalg, hvorimod Udarbejdelsen for Aarene 1927—1929 er sket efter Bankinspektørens aarlige Indberetning til Handelsministeriet om de danske Bankers Virksomhed.

Tabel A viser Aktivernes og Passivernes Sammensætning efter den af Banktilsynet foreskrevne saglige Inddeling ved det nævnte Aars Udgang; i første Kolonne findes Tallene fra de selvstændige Banker, i anden de tilsvarende fra de københavnske Filialers og i tredje Kolonne Totalbeløbet for begge Arter af Bankvirksomheder, denne Kolonnes Slutningsbeløb er samtidig det talmæssige Udtryk for de i Sønderjylland virkende Bankforetagenders Fællesbalance.

Af Tabel B fremgaar Balance-Bevægelserne i Aarene fra ultimo 1921 til ultimo 1929, i de 4 første Aar fandt der en betydelig Stigning Sted, der som Helhed set kulminerede ult. 1924. For de selvstændige Banker indtraadte Kulminationen dog allerede ult. 1923, da det store Omlægningsarbejde i det væsentligste var gennemført, og glider disses Balance fra dette Tidspunkt jævnt nedad til 57,3 Millioner Kroner ultimo 1928, det er en Tilbagegang paa 10,6 Millioner Kroner siden ultimo 1921. Vendepunktet i de københavnske Bankers Filialer følger først 2 Aar senere, nemlig fra ultimo 1925, men til Trods for den indtraadte Tilbagegang kan deres Balance alligevel ultimo 1928 i Sammenligning med ultimo 1921 udvise en Fremgang paa 5,8 Millioner Kroner. Ved Udgangen af 1929 derimod viser der sig en ret betydelig Balance-Forskydning til Fordel for de selvstændige Banker, idet disse i det sidste Aar har haft en Fremgang fra 57 til 60 Millioner Kr., medens

Balancen samtidig hos de københavnske Filialer er gaaet ned fra 60 til 55 Millioner Kr.

I Tabel C er samtlige Aktiver inddelt i 4 Grupper. første Gruppe omfatter de mest likvide Værdier, og har disse Aktivers Beløb med Undtagelse af det første og sidste Aar kun været underkastet ganske ringe Forandringer. Af de Aktivposter, der tilhører denne Gruppe, og som har været underkastet nogen Forandring, skal nævnes Kassebeholdning og Tilgodehavende hos »Indenlandske Banker og Sparekasser«; »Indenlandske Obligationer og Aktier« udviser derimod stærk Stigning og udgjorde ultimo 1929 ca. 3,7 Millioner Kroner. Anden Gruppe, Veksler, der ligeledes for en stor Del hører til de likvide Aktiver, har derimod været underkastet saavel en stærk Opgang i de første 5 Aar, som en paafølgende stærk Nedgang i de sidste 4 Aar, saa Veksler ultimo 1929 udgør knap 13 % af den samlede Aktivmasse. Tredie Gruppe, Laan, indbefatter alle de øvrige Udlaansformer, saasom Kassekredit, Konto-Kurant, Udlaan mod Pant eller Kaution, Panteobligation, Forskellige Debitorer etc. og udgør langt den største Del af Bankernes Udlaans-Virksomhed; ultimo 1929 var 75 % af Aktivmassen placeret under denne Gruppe. I Gruppen for Laan giver Tallene ligeledes i de første 3—4 Aar Udtryk for en stærk Stigning med paafølgende stærk Nedgang i de sidste 5 Aar. Fjerde Kolonne, Andre Aktiver, der indbefatter faste Ejendomme, Inventar, Tilgodehavende Renter etc., udviser Perioden igennem kun ganske ringe Forskydninger.

Statusoversigt over de i Sønderjylland virkende Banker

	Ultimo 1921		
	16 selvstændige Banker	11 Filialer af 8 københavnske Banker	Til-sammen
Aktiver:	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>
Kassebeholdning	1.592	753	2.345
Indenlandske Banker og Sparekasser	2.799	1.525	4.324
Udenlandske Korrespondenter	29	2.674	2.703
Fremmed Mønt og Veksler paa Udlandet	12	9	21
Udenlandske Obligationer og Aktier	0	0	0
Indenlandske Obligationer og Aktier	519	279	798
Egne Aktier	52	0	52
Panteobligationer	30	0	30
Indenlandske Veksler	15.626	7.661	23.287
Udlaan mod Pant eller Kaution ...	1.552	520	2.072
Udlaan mod Haandpant i egne Aktier	11	3	14
Kasse Kredit	29.041	37.559	66.600
Konto Kurant	14.045	683	14.728
Forskellige Debitorer	1.255	273	1.528
Faste Ejendomme	1.173	2.616	3.789
Inventar	94	0	94
Etablerings Konto	24	0	24
Tilgodehavende Renter	54	0	54
Ialt Aktiver....	67.908	54.555	122.463
Passiver:			
Aktiekapital	4.596	0	4.596
Reserver	557	0	557
Folio Konto	14.834	3.475	18.309
Konto Kurant	8.914	4.248	13.162
Indlaan paa Bankbog eller paa Bankbogs Vilkaar	3.842	2.526	6.368
Indlaan paa bestemt Tid eller paa Opsigelse	20.811	6.194	27.005
Indenlandske Banker og Sparekasser	9.824	344	10.168
Udenlandske Korrespondenter	53	6	59
Accept Konto	0	0	0
Forskellige Kreditorer	2.073	714	2.787
Prioritetsgæld i faste Ejendomme ..	230	0	230
Rediskonterede indenlandske Veksler	1.525	0	1.525
Pensionsfond for Bankens Embedsmænd	5	0	5
Udbytte Konto	215	0	215
Tantieme Konto	210	0	210
Forudbetalt og skyldig Rente og Diskonto	130	163	293
Konto til Imødegaaelse af Tab	0	0	0
At overføre til næste Aar	89	0	89
Gæld til Hovedsædet	0	36.885	36.885
Ialt Passiver	67.908	54.555	122.463

og Bankfilialer.

Tabel A.

Ultimo 1924			Ultimo 1927			Ultimo 1929		
14 selvstændige Banker	9 Filialer af 8 københavnske Banker	Til-sammen	14 selvstændige Banker	8 Filialer af 2 københavnske Banker	Til-sammen	14 selvstændige Banker	8 Filialer af 2 københavnske Banker	Til-sammen
1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
1.740	511	2.251	1.184	562	1.746	1.477	464	1.941
1.304	1.962	3.266	1.327	1.190	2.517	2.236	643	2.879
453	1	454	724	0	724	1.167	25	1.192
40	91	131	69	85	154	271	84	355
20	0	20	380	0	380	329	0	329
1.455	343	1.798	1.705	203	1.908	3.353	362	3.715
13	0	13	15	0	15	19	0	19
163	168	331	233	0	233	548	2.004	2.552
16.824	10.281	27.105	10.869	7.518	18.387	8.743	6.187	14.930
2.331	1.925	4.256	3.654	4.035	7.689	5.234	1.369	6.603
39	0	39	38	0	38	41	0	41
39.190	54.469	93.659	24.377	50.550	74.927	22.682	39.074	61.756
13.432	2.976	16.408	10.073	2.252	12.325	10.991	2.367	13.358
1.327	407	1.734	1.848	352	2.200	1.996	328	2.324
1.268	2.701	3.969	1.262	2.833	4.095	1.263	2.441	3.704
26	0	26	79	0	79	57	0	57
1	0	1	40	0	40	0	0	0
120	2	122	18	9	27	13	13	26
79.746	75.837	155.583	57.895	69.589	127.484	60.420	55.361	115.781
6.752	0	6.752	6.655	0	6.655	6.655	0	6.655
1.741	0	1.741	2.384	0	2.384	2.781	0	2.781
16.700	3.432	20.132	13.228	4.444	17.672	15.194	4.347	19.541
2.701	1.923	4.624	1.704	2.424	4.128	1.669	2.202	3.871
1.711	2.730	4.441	1.445	2.732	4.177	1.435	2.570	4.005
24.846	4.160	29.006	22.022	3.976	25.998	24.123	4.875	28.998
16.164	553	16.717	5.797	812	6.609	5.878	763	6.641
32	0	32	94	0	94	97	0	97
0	0	0	0	0	—	0	0	0
2.977	943	3.920	1.402	2.060	3.462	950	1.426	2.376
369	0	369	251	59	310	263	0	263
4.455	0	4.455	2.010	0	2.010	410	0	410
37	0	37	44	0	44	48	0	48
565	0	565	444	0	444	500	0	500
156	0	156	71	0	71	72	0	72
158	179	337	80	157	237	86	174	260
222	0	222	23	0	23	1	0	1
160	0	160	241	0	241	258	0	258
0.61.917	61.917	61.917	0.52.925	52.925	52.925	0.39.004	39.004	39.004
79.746	75.837	155.583	57.895	69.589	127.484	60.420	55.361	115.781

Af de nu følgende Oversigter ser man i Sammen-
drag Hovedtrækkene i den stedfundne talmæssige
Udvikling.

Tabel B.

**De sønderjydske Bankers og københavnske Bank-
filialers Balance-Bevægelser.**

Aar	Antal	Selvstændige Banker	Antal	Filialer af københavnske Banker	(Balance) Tilsammen
		<i>1000 Kr.</i>		<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>
Ultimo 1921	16	67.908	11	54.555	122.463
” 1922	16	72.546	11	60.110	132.656
” 1923	15	81.639	9	73.039	154.678
” 1924	14	79.746	9	75.837	155.583
” 1925	14	72.456	8	78.225	150.681
” 1926	14	61.786	8	77.167	138.953
” 1927	14	57.895	8	69.589	127.484
” 1928	14	57.308	8	60.343	117.651
” 1929	14	60.420	8	55.361	115.781

Tabel C.

Aktivernes Inddeling i følgende 4 Hovedgrupper.

Aar	Kassebeholdning, Banker, Sparekas- ser, Korresponden- ter, Fremmed Mønt etc. Obligationer, Aktier	Veksler	Laan	Andre Aktiver	Samlede Aktiver
	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>	<i>1000 Kr.</i>
1921	10.243	23.287	84.972	3.961	122.463
1922	7.731	21.774	98.564	4.587	132.656
1923	7.884	25.545	117.153	4.096	154.678
1924	7.933	27.105	116.427	4.118	155.583
1925	7.265	27.852	110.802	4.762	150.681
1926	7.248	20.897	105.642	5.166	138.953
1927	7.444	18.387	97.412	4.241	127.484
1928	8.871	15.121	89.713	3.946	117.651
1929	10.430	14.930	86.634	3.787	115.781

Tabel D.

Bevægelse i Egen-Kapital og Indlaan.

Aar Ultimo	Egen-Kapital <i>Aktie- og Andels- Kapital, Reservefond og Overførsel</i>	Indlaan				
	Selvstændige Banker	Antal	Selv- stændige Banker	Antal	Filialer af københavn- ske Banker	Indlaan Tilsammen
	1000 Kr.		1000 Kr.		1000 Kr.	1000 Kr.
1921	5.242	16	48.401	11	16.443	64.844
1922	7.629	16	48.598	11	15.504	64.102
1923	8.375	15	48.968	9	14.187	63.155
1924	8.653	14	45.958	9	12.245	58.203
1925	9.019*	14	42.100	8	13.941	56.041
1926	9.221*)	14	38.680	8	12.976	51.656
1927	9.280	14	38.399	8	13.576	51.975
1928	9.492	14	39.724	8	13.464	53.188
1929	9.694	14	42.421	8	13.994	56.415

*) NB. I Balancerne for 1925 og 1926 figurerede en Modpost paa Kr. 536,000 — henholdsvis 1,100,000 — som Underskud, der statistisk set var af forbigaaende Natur og derfor ikke er bragt i Fradrag.

Til Trods for, at de sønderjydske Banker stod overfor de ganske nye Forhold og maatte foretage Omlægningen fra bar Bund af, tilpassede Virksomhederne sig dog hurtig den danske Banklovs Bestemmelser i § 7, der foreskriver, at Bankernes indbetalte Kapital med Tillæg af Reserver og ligestillede Fonds mindst maa udgøre en Tiendedel af Bankernes samlede Gældsforpligtelser. Ogsaa § 11, der omhandler Bankernes Likviditet, og som foreskriver, at Bankerne til enhver Tid maa have en Kassebeholdning, der i Forbindelse med andre sikre, let sælgelige, ubelaante Kreditmidler og Værdipapirer udgør mindst 15 % af de Gældsforpligtelser, som det paa-hviler Bankerne at betale paa Anfordring, er sket Fyldest.

Den stærke Stigning i Bankernes Udlaansvirksomhed i første Halvdel af den omtalte Periode, var ikke ledsaget af en tilsvarende Stigning i Befolkningens Indskud i Bankerne; derfor var Bankerne i disse Aar i stor Udstrækning henvist til at faa deres Virkemidler suppleret nordfra. Som allerede omtalt i Afsnittet »De hjemlige Pengeinstituter i Overgangstiden« fik disse jo fra Statskassens Side Statsindlaan stillet til Raadighed i de første Aar efter Genforeningen, ligesom ogsaa Storbankerne samt Nationalbanken ydede en betydelig finansiel Støtte.

De københavnske Bankers sønderjydske Filialer har gennemgaaende i de Aar, Tabel »D« belyser, kun haft en Trediedel saa store Indskudsbeløb fra Befolkningens Side, som de selvstændige sønderjydske Banker kan opvise; men dette til Trods har Filialernes Balancer været meget betydelig, og i Aarene 1925—28 ifølge Tabel »B« endog været større end de selvstændige Bankers. Naar dette har været muligt, skyldes det ene og alene de meget betydelige Forstrækninger, som de paagældende Filialer har hidkaldt fra deres Hovedsæde i Aarenes Løb. Efterstaaende Tal angiver Filialernes Gæld til Hovedsæderne:

ultimo	1921	Mill. Kr.	36,9
»	1922	»	» 43,3
»	1923	»	» 57,7
»	1924	»	» 61,9
»	1925	»	» 62,2
»	1926	»	» 60,7
»	1927	»	» 52,9
»	1928	»	» 44,3
»	1929	»	» 39,0

Tallene illustrerer samtidig de første Aars stærke Kapitalbehov og dernæst Omslaget med paafølgende Tilbagestrømning af Kapitalen til Hovedsæderne,

efter at Landsdelen, gennem de forskellige Realkredit-Institutioner, havde faaet den oprindelige løse Gæld omdannet i faste Prioritetslaan. — Tallene oplyser ogsaa om et andet Forhold, nemlig dette, at Filialsystemet ikke nødvendigvis ensidig fremmer Udnyttelse af Provinsens Kapital til Hovedstadens Fordel. Det modsatte har i ethvert Tilfælde gjort sig gældende i Sønderjylland siden Genforeningen.

Foretager man en Sammenligning af de samlede Bank-Indlaan med de tilsvarende Tal hos Sparekassernes konstateres, at Udviklingen i Indlaanene indenfor disse to Slags Pengeinstituter er gaaet i modsat Retning; idet Bankernes Indlaan viser Tilbagegang indtil ultimo 1926 og først fra dette Tidspunkt atter har en lille Opgang at notere, medens Sparekassernes Indlaan uden Afbrydelse fra Aar til Aar kan opvise en betydelig Fremgang; hvilket efterstaaende Oversigt talmæssigt belyser:

Sparekasser		Selvstændige Banker og kjøbh. Filialer ialt		Samlet Indlaan
ultimo Marts	1000 Kr.	ultimo Decb.	1000 Kr.	1000 Kr.
1921	14.010	1921	64.844	78.854
1922	24.888	1922	64.102	88.990
1923	29.487	1923	63.155	92.642
1924	30.213	1924	58.203	88.416
1925	31.561	1925	56.041	87.602
1926	36.268	1926	51.656	87.924
1927	41.392	1927	51.975	93.367
1928	45.059	1928	53.188	98.247
1929	48.458	1929	56.415	104.873

Til Nedgangen i Bankernes Indlaan fra 1921—1924 skal bemærkes, at Statsindlaanene, som ved Genforeningen var stillet de selvstændige Banker til

Raadighed, i de følgende Aar maatte tilbagebetales og saa godt som alle var tilbagebetalt 1924.

Bortset fra 1923 har Indlaanenes Totalbeløb fra 1922—1926 kun undergaaet ganske ringe Forandringer, hvilket tyder paa, at der i disse Aar er foregaaet en Overflytning af Indlaanene fra Bankerne til Sparekasserne. Granskes efter Aarsagen hertil, findes Forklaringen tildels i den Uro, der for Aar tilbage opstod om Tønder Landmandsbank samt om Folkebanken for Als og Sundeved; endvidere er der sket Forskydninger i Indlaanene i Favør for Sparekasserne ved Nordslesvigs Banks og Haderslev Amts Folkebank's Likvidation. Først i de tre sidste Aar, 1927—1929, viser der sig en nævneværdig Opgang i Indlaanenes Totalbeløb, hvilket man har Lov til at tage som et glædeligt Tegn paa en Bedring, der i hvert Tilfælde for visse Samfundskredse har muliggjort en Opsparing.

Selv om Tallet paa de samtlige Indlaan ultimo 1929 nu er naaet op paa ca. 105 Millioner Kr., er der dog endnu et godt Stykke Vej tilbage, inden Sønderjylland paa dette Omraade bliver jævnstillet med det gamle Land. Thi i de samlede danske Banker og Sparekasser udgjorde Indlaanene ultimo 1929 med et rundt Beløb 4 Milliarder Kroner ialt; under normale Forhold skulde Sønderjylland, hvis Befolkning udgør 5 % af hele Landets, have haft ca. 200 Millioner Kr. Indlaan i Stedet for kun rigelig 100 Millioner Kroner, hvilket fastslaar, at Sønderjylland endnu i mange Aar frem i Tiden maa anses som en Landsdel, der er fattig paa egen Kapital i Sammenligning med det øvrige Land. Denne finansielle Underlegenhed bliver endnu saa meget mere iøjnefaldende, som man samtidig ved en Sammenligning af For-

holdene nord og syd for den gamle Kongeaagrænse maa tage i Betragtning, at Sønderjyderne kun ejer en forsvindende Del af det enorme Obligationsmateriale, der som Gældsbehæftelse hviler paa al sønderjydske Grundejendom.

I Henhold til Tabel D udgjorde de selvstændige Bankers »Egen Kapital« i Forhold til deres Indlaan som følger:

ultimo 1924 Kr. 8.653.000,— eller 18,8 % af Indlaanene
» 1929 » 9.694.000,— » 22,9 %

De tilsvarende Tal hos Sparekasserne var ultimo Marts 1925 og 1929 5,7 % henholdsvis 6,4 %, naar bortses fra den Garantihæftelse, som Amt og Kommune har paataget sig overfor de saakaldte 6 »offentlige Sparekasser«. Bankernes Garantiprocent ligger herefter rigelig 3 Gange højere end hos de almindelige private sønderjydske Sparekasser; men da Bankforretning ifølge sin Natur indeholder et større Risikomoment end Sparekassevirksomhed, er det kun i sin Orden, at disse sikrer deres Indskydere ved en rundelig Sikrings-Margin.

De sønderjydske Pengeinstituter, lige saa vel Sparekasser som Banker, har i de første 6—7 Aar efter Genforeningen jævnlige været Genstand for Kritik med Hensyn til den i Landsdelen førte Rentepolitik, hvor saavel Ind- som Udlaansrenten har ligget noget højere end Gennemsnitsrenten i det øvrige Land. De særlige Forhold, der her har gjort sig gældende. den hjemlige Kapitalknaphed, har jo i afgørende Grad været medbestemmende for det høje Renteniveau, der var til Stede i disse Aar. Dette Forhold lod sig ikke ensidig regulere af Landsdelens Banker og Sparekasser og disses Lederes Forholdt-

befindende, men var meget mere afhængig af Forholdet mellem Tilbud af og Efterspørgsel efter Kapital. Og da Efterspørgselen til Stadighed indtil 1928 var langt større end Tilbudet, opstod der ganske naturligt et stærkt Kapløb mellem Banker og Sparekasser om at erhverve saa mange Indlaan som muligt, dette bidrog til at opretholde en høj Indlaansrente, hvilket i Forbindelse med den supplerende Bankkapital fra de hjemlige Bankers Hovedstads-Forbindelser, hvor den Rente, der maatte betales, gennemgaaende laa 1 % over Nationalbanksatsen, nødvendigvis atter maatte betinge en højere Udlaansrente. Dertil kom yderligere, at de sønderjydske Banker i flere Aar maatte føre et dobbelt Regnskab — Mark og Krone — samt opretholde et kompliceret Apparat til Genneførelse af den finansielle Omlægning, og sluttelig bidrog det udbredte Filialsystem sit til Bankernes større Udgifter, altsammen Kalkulations-Faktorer, der maatte tages i Betragtning ved Fastsættelse af Marginen mellem Ind- og Udlaansrenten af Hensyn til Bankernes driftsmæssige Rentabilitet.

De officielle Rentesatser for Indlaan har i Tidsrummet fra Genforeningen indtil Udgangen af 1929 saavel hos Sparekasser som Banker været underkastet betydelige Udsving; Folio-Renten har saaledes svinget mellem $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ % p. a., i Tønder Amt er der endog af enkelte Instituter en Tidlang betalt baade 5 og $5\frac{1}{2}$ % p. a. for Indskud til daglig Disposition. For Indlaan med Opsigelse har Renten siden Genforeningen og indtil Udgangen af 1929 bevæget sig mellem 4—6 % p. a.

Udlaans-Renten hos Sparekasserne har i samme Tidsrum ligeledes været underkastet en Bevægelse baade i opad- og nedadgaaende Retning, og Rentens

Ydergrænser har i Almindelighed ligget indenfor følgende Sæter:

- 1ste Prioritetslaan $5\frac{1}{2}$ —7 % p. a.,
 2den Prioritetslaan med Kaution $5\frac{3}{4}$ — $7\frac{1}{2}$ %,
 Udlaan paa Kassekredit 6—8 % p. a.

Det bemærkes, at disse Tal er Gennemsnitstal, og at Sæterne dækker over en Del Forskelligheder indenfor de enkelte Amter med et Udsving paa indtil $\frac{1}{2}$ % til begge Sider.

Som andet Steds omtalt var ifølge Sparekasseinspektoralets Udregning de sønderjydske Sparekassers gennemsnitlige Indlaansrente 4,67 % og dito Udlaansrente 5,91 % paa Grundlag af Ind- og Udlaanskapitalen for Aaret 1. April 1928 til 31. Marts 1929.

Som Følge af større Pengerigelighed bevæger Rentesaeterne sig baade for Indlaan og Udlaan i en fortsat nedadgaaende Retning.

Ifølge Bankinspektoralets Oplysninger udgjorde Ind- og Udlaansrenten hos Bankerne i Sønderjylland som følger:

Aar	Indlaan		Udlaan		
	Indlaan	Folio	Veksler	Udlaan	Kassekredit
	o/o	o/o	o/o	o/o	o/o
1924	5,62	4,27	7,67	7,88	8,46
1925	5,58	4,32	7,20	7,15	7,67
1926	5,32	3,94	6,51	6,42	7,13
1927	5,18	3,91	6,17	6,12	6,77

Sæterne fra 1927 vil paa det nærmeste svare til Forholdene i 1928, hvorimod der siden 1929 har været en nedadgaaende Tendens til Stede baade i Sæterne for Indlaan og Udlaan.

Til Udlaan er at bemærke, at de anførte Satser ikke giver et nøjagtigt Billede af Bankernes samlede Beregning for Udlaan, idet visse Banker foruden Renten ogsaa beregner Provision, men saa til Gengæld en lavere Rente, og atter andre beregner en højere Rente, men ingen Provision.

Hvad Omkostningerne angaar oplyser Bankinspektoratet, at disse for de 4 Aar fra 1924—1927 inklusive har været

**1924 — 2,42 %, 1925 — 2,46 %, 1926 — 2,28 %
og 1927 — 2,04 %.**

Disse Tal saavel som de for Ind- og Udlaansrentens Vedkommende er beregnet paa Grundlag af »Fuldtarbejdende Kapital«.

Siden Genforeningen har Omkostningerne i Haderslev Bank været (beregnet paa Grundlag af Aarsbalancen) som følger:

**1921 — 2,44 %, 1922 — 2,00 %, 1923 — 1,51 %,
1924 — 1,72 %, 1925 — 2,05 %, 1926 — 1,85 %,
1927 — 1,65 %, 1928 — 1,53 % og 1929 — 1,47 %.**

NB. 1925 har Haderslev Bank haft ekstraordinære Udgifter, der bragte Procenten saa højt op over de sidst forudgaaende og efterfølgende Aar.

Baade for Udlaans- og Indlaansrentens samt for Omkostningernes Vedkommende har siden 1924 og op til Dato en stærkt udjævnende Bevægelse gjort sig gældende mellem Forholdene i de sønderjydske Banker og Bankerne i de tilstødende Amter nordfor Kongeaaen, i det hele taget nærmer Procentsatserne sig det Punkt, hvor Forskellen mellem Sønderjylland og det øvrige Land praktisk talt vil være forsvunden.

Omstaaende Oversigt viser, at de selvstændige Bankers »Egen Kapital« (Aktiekapital, Reserver og Overførsel) ultimo 1929 udgjorde rigelig 16 % af den samlede Balance paa rigelig 60 Mill. Kroner. De 14 Bankers Overskud (uden Overførsel) udgjorde 1929 ca. 766,000 Kr., svarende til rigelig 11½ % af Aktiekapitalen, heraf fik Aktionærerne ca. 476,000 Kr. udbetalt som Udbytte, hvilket svarer til en Gennemsnitsdividende paa rigelig 7 % af Aktiekapitalen. I Aarene forud har Gennemsnitsdividenden været varierende og svinget mellem 5—7 %, kun 1924 var Dividenden oppe paa 8 % i Gennemsnit.

Det Udbytte, Aktionærerne har faaet i Tiden fra 1921—1929, svarer til rigelig 6 % i Gennemsnit, et jævnt godt, men ikke noget overvældende stort Udbytte af den investerede Kapital; der er dog hertil at bemærke, at det i disse 9 Aar er lykkedes Bankerne at opspare i Reserver og Overførsel en Kapital paa Kr. 3.039.223, som, naar der ikke indtræder særlige Uheld, vil bidrage til at forbedre Gennemsnitsdividenden i de kommende Aar.

Naar det foranstaaende er nævnt, at Aktionærerne har faaet rigelig 6 % i Gennemsnit, er der ikke taget Hensyn til de Tab, Aktionærerne har lidt ved nedskreven Aktiekapital hos 2 sønderjydske Banker. For Aktionærerne i »Tønder Landmandsbank« var det en Nedskrivning paa Kr. 1.050.000,—, og ved den likviderende »Nordslesvigs Bank«, hvis Aktiekapital var Kr. 800.000,—, maa saa godt som hele Kapitalen betragtes som tabt. Disse Kapitaltab paa ca. 1,8 Mill. Kroner vilde, om de bragtes i Fradrag ved Udregningen af Gennemsnitsdividenden, reducere denne til det halve i de forløbne 9 Aar. Set paa denne Baggrund har Aktionærernes Udbytte som

Statistisk Oversigt over de 14 selvstændige

Oprettelses Aar	Bankens Navn	Balance		Aktiekapital		
		Kroner	Øre	Kroner	Øre	
1872	Den Nordsl. Folkebank, Aabenraa	8.355.469	04	1.000.000	—	
1875	Haderslev Bank, Haderslev	12.636.978	06	1.000.000	—	
1875	Haderslebener Creditbank, Haderslev	6.462.637	45	413.300	—	
1887	Løgumkloster Bank, Løgumkloster	1.788.374	14	320.000	—	
1901	Tønder Landmandsbank, Tønder	5.972.823	48	1.050.000	—	
1907	Banken for Jels og Omegn, Jels	1.754.463	76	200.000	—	
1909	Folkebanken for Als og Sundved, Sønderborg	8.136.664	17	951.000	—	
1913	Tøndern Bank, Tønder	3.635.498	80	210.000	—	
1919	Rødding Bank, Rødding	1.519.108	40	211.000	—	
1920	Nustrup Bank, Nustrup	789.535	97	210.000	—	
1920	Skærbæk Bank, Skærbæk	540.575	01	100.000	—	
1920	Graasten Bank, Graasten	5.907.251	60	500.000	—	
1920	Gramby Bank, Gramby	1.652.383	59	275.000	—	
1926	Apenrader Bank, Aabenraa	1.268.620	94	215.000	—	
		1929	60.420.384	41	6.655.300	—
	De tilsvarende Tal for 1928		57.307.785	—	6.655.300	—

Helhed ikke engang bragt dem den almindelige Folio-Rente. Tiden 1921—1928 vil ogsaa overgaa i Bankhistorien som en Epoke, hvor de økonomiske Storme ret hyppigt indfandt sig og bortfejede det, der ikke var godt forankret.

Tilbageblik.

Verdenskrigen kan billedligt talt sammenlignes med et europæisk Jordskælv, der opslugte Millioner af Europas Befolkning og Hundrede af Milliarder af denne vor Verdensdels økonomiske Værdier, ja, ikke

sønderjydske Banker ultimo 1929.

Reserver og Overførsel		Netto Overskud (uden Overførsel)		Udbetalt Udbytte		%	Omkostninger		Indskud		Afskrivninger	
Kroner	Øre	Kroner	Øre	Kroner	Øre		Kroner	Øre	Kroner	Øre	Kroner	Øre
444.324	40	89.163	77	70.000	-	7	114.999	33	6.320.170	59	39.685	42
865.402	79	187.348	—	100.000		10	185.948	04	9.291.896	54	10.000	—
299.876	78	59.801	—	32.707	50	8	94.661	94	4.925.061	92	12.632	61
129.216	31	84.744	41	24.000	—	7 1/2	19.529	24	751.108	37	42.000	—
33.810	12	78.156	05	52.500	—	5	89.512	44	3.729.916	35		
64.593	66	25.793	29	16.000	—	8	17.323	85	1.123.023	38	1.386	—
354.572	83	93.365	22	57.060	—	6	114.438	66	5.760.177	36	21.346	51
188.027	53	41.118	83	18.900	—	9	45.522	46	2.901.869	84	4.158	95
68.420	32	20.095	57	14.770	—	7	24.953	03	771.458	68	4.197	45
23.231	34	14.797	90	12.600	—	6	13.140	73	477.430	17	1.200	—
28.350	11	7.499	85	6.000	—	6	10.483	20	404.923	71	80	—
450.202	16	67.086	21	40.000	—	8	7.065	17	3.924.464	45	23.521	68
66.121	72	25.090	42	19.250	—	7	21.188	73	1.208.658	55	1.191	23
23.073	89	22.143	74	12.900	—	6	26.712	74	830.577	03	800	—
3.039.223	96	766.204	26	476.687	50	7.16	851.479	86	42.420.736	94	162.199	85
2.837.210	—	675.080	—	435.886	—	6,55	883.236	—	39.724.000	—	240.100	—

engang nok dermed, thi efter Jordskælvet fulgte Efterdønningerne, der skabte de økonomiske Storme og ikke gjorde Holdt ved de krigsførende Landes Grænser, men uden Skaansel fejede ind over de omkringliggende neutrale Lande og bidrog til at fremkalde de talrige økonomiske og finansielle Kriser, vi har oplevet i Aarene efter Fredsslutningen. Ogsaa Danmark fik, trods sin begunstigede Stilling under Krigsaarene, senere sin Part at kæmpe med; hvormeget er ikke her hjemme blæst over Ende i de sidste 10 Aar, hvilke økonomiske Katastrofer har Landet ikke væ-

ret belempret med, næsten ikke en Gren af Erhvervs-
livet er gaaet Ram forbi, hverken Landbrug, Han-
del, Industri, Haandværk eller Pengevæsen; og for at
gøre Stormens Forstyrrelser særlig virkningsfulde
sluttede Inflation og Deflation sig til som trofaste
Ledsagere i Hvirveldansen; og endnu i Dag stam-
per vi i det, Erhvervslivet har endnu ikke fundet sin
gamle Balance, der vil kunne sætte den store Hær-
skare af Arbejdsløse i Aktivitet og skabe den Lige-
vægt og Ro, som det økonomiske Liv maa have for at
virke fuldt normalt og tilfredsstillende.

Har Danmark som Helhed haft sin Tørn at tage
under de økonomiske Storme, saa har den genvundne
Landsdel, Sønderjylland, i Særdeleshed staaet paa en
stærkt udsat Post, hvor Verdenskrigens Jordskælv
sporedes og krævede 6000 af Befolkningens Mand-
domskraft, foruden at det gjorde mange Tusinde til
mere eller mindre haardt medtagne Invalider og
økonomisk set efterlod en Landsdel, hvis Ydedygtig-
hed og reelle Værdier var prægede af Forfald; og til
sidst fortæredes Befolkningens Markformue, da denne
led samme Skæbne som Tysklands og smuldrede hen
til ingenting.

De skildrede Forhold tegner i store Træk Bag-
grunden for Tiden, da Sønderjylland, folkeligt og øko-
nomisk svækket, skred de kommende økonomiske
Storme imøde. Jo, Sønderjylland fik baade Jordskæl-
vet og Efterdønningerne at føle! Men Danmark
glemte ikke den genvundne Landsdel og ydede med
beredvillig Haand den Hjælp og Støtte, som Forhol-
dene krævede til Sønderjyllands Genrejsning.

I de forudgaaende Afsnit er skitseret, hvorledes
den finansielle Omlægning er gennemført og Penge-
instituternes Udvikling har formet sig siden Genfor-

eningen, og i Hovedtrækkene er der gjort Rede for de væsentligste Penge- og Kreditmidler, Danmark har stillet til Raadighed for den sønderjydske Privat-Økonomi.

For at komme til Klarhed over, i hvilket Omfang den organiserede Kapital er placeret i den sønderjydske Privat-Økonomi som Helhed, har jeg i Sommeren 1929 paa Grundlag af indhentede Oplysninger ved de talrige Institutioner, der kan komme i Betragtning, saavel for den faste som den løse Kredit, kunnet fastslaa, at Kapitalanbringelsens Totalbeløb paa det givne Tidspunkt udgjorde 506 Millioner Kroner organiseret Kapital.

Denne udarbejdede Oversigt over den organiserede Kapital oplyste, at af det samlede Beløb 506 Mill. Kroner hidrørte kun 143 Mill. Kr. fra hjemlige Midler, eller kun 28 %; hvorimod de fremmede Midler udgjorde 363 Mill. Kr., svarende til 72 % af det samlede Beløb, og indtager saaledes en ganske overvejende Stilling i vor Privat-Økonomi. At det er kommen saaledes, at Sønderjylland er bleven en saa udpræget Debitor - Landsdel, er jo et Sammentræf af flere Omstændigheder, og i alt væsentligt belyst i tidligere Afsnit. Den Kendsgerning, at Sønderjylland staar med en overordentlig stor fremmed Gæld, vil ganske naturligt præge vor finansielle Udvikling i en meget lang Aarrække, thi de aarlige Afdrags- og Renteydelser vil jo for største Delen vandre til Kreditorerne nordpaa, hvorved Tilgangen i vore hjemlige Midler ganske selvfølgelig maa hemmes. Men der stod jo ikke anden Vej aaben for Landsdelen, i den Stilling den befandt sig i ved Genforeningen, end at gaa til Moderlandet og gøre Laan, for atter at komme paa Fode igen. Og det skal villigt

indrømmes, at det gamle Land har været Sønderjylland baade en villig og mild Kreditor.

* * *

Ogsaa paa andre Omraader uden for Privat-Økonomien er Landsdelen med sine Pengebekymringer gaaet til det gamle Land; idet vore Købstæder, Flækker og Amter ogsaa har appelleret til Statskassen og Kapitalmarkedet hinsides Kongeaaen, for at bringe de offentlige Indretninger, der er underlagt Amt og Kommuner, i Orden, da de nye Forhold i stor Udstrækning krævede Opførelse af offentlige Bygninger og Anlæg, saasom: Skoler, Sygehuse, Elektricitetsværker, Beboelseshuse, offentlige Slagtehuse, Havne-, Veje- og Gadeanlæg, Kloakering og m. m. I disse Øjemed, har Købstæder, Flækker Kommuner og Amter gjort Laan i det gamle Land, hvis Restbeløb pr. 1. April 1929 udgjorde omkring ved 27 Millioner Kroner.

* * *

Vil man have et nogenlunde samlet Billede af det gamle Lands Andel i Sønderjyllands Finansiering, maa man ogsaa drage en stor Del af de Udgifter ind i Beregningen, som den danske Stat paatog sig, (det vil sige hele det danske Samfund inklusive Sønderjylland) ved Landsdelens Overtagelse og Genrejsning. Det bemærkes, at der i Beregningen kun er medtaget saadanne Beløb, som vedrører Foranstaltninger truffne specielt for Sønderjylland, medens der ikke er taget Hensyn til Foranstaltninger, der almindeligvis kommer i Betragtning for hele Landet.

Ifølge de officielle Oplysninger til Folketingets Finans-Udvalg androg Statens Udgifter

i Anledning af Overtagelsen af de sønderjydske Landsdele indtil Begyndelsen af 1927 som følger:

- I. De ved Overtagelsen foranledigede særlige Udgifter een Gang for alle, saasom Erstatningsbeløbene til Ententemagterne, Køb af Ejendomme og Opførelse af Bygninger til Statsbrug m. v. 145,5 Millioner Kr.
- II. Tilskud til Invalideforsørgelse, Valutaregulering, Tilskud til Veje, Havne, Skolevæsen, Elektricitetsanlæg, Jernbaner, Diger, Tønder Marsk-Afvanding m. v. 131,5 Millioner Kr.
- tilsammen 277,— Millioner Kr.

Da der, siden den foranstaaende Opgørelse fandt Sted for 3 Aar siden, er foretaget yderligere Statsanlæg og Tilskud, vil Statens direkte Udgifter til Sønderjyllands Overtagelse og Udbyggelse sikkert i Dag ligge omkring ved 300 Millioner Kroner. I dette Beløb er selvfølgelig hverken Laan, Garantier for Laan, eller Forskud, der med Tiden er eller atter ventes at ville indgaa i Statskassen, medregnet. (Virkelige Laan er, saavidt de lod sig konstatere, indbefattet i Privat-Økonomiens og i den kommunale Gæld). Ikke heller er indbefattet de særlige Administrationsudgifter, der er opstaaet siden Genforeningen.

* * *

**Det gamle Lands Andel i Sønderjyllands Finansiering
stiller sig i Sammendrag paa det forannævnte Grund-
lag som følger:**

a) Privat Økonomien	ca. 263 Mill. Kroner
b) Kommuner og Amter	» 27 « »
Sønderjydske For- pligtelser ialt }	ca. 390 Mill. Kroner
c) Statens direkte Udgifter til Sønderjyllands Overtagelse og Udbyggelse, Valutaregu- leringen, Invalideforsør- gelse m. m., Forpligtel- ser, som bæres af he- le det danske Folk.	ca. 300 Mill. Kroner
Finansieringen ialt	<u>ca. 690 Mill. Kroner</u>

I min Redegørelse »Nordslesvigs økonomiske Ud-
vikling før og efter Genforeningen« i (»Grænsebogen
1923«) har jeg i Begyndelsen af 1923 opgjort de til-
svarende Tal til:

Sønderjydske Forpligtelser til rundt 250 Mill. Kroner	} ialt til rundt regnet 500 Millioner Kroner
og Statens direkte Udgif- ter til rundt 250 Mill. Kroner	

Herefter er de sønderjydske Forpligtelser til det
gamle Land, (det vil sige Gæld, som skal afdrages og
forrentes) i det mellemliggende Tidsrum af 6—7 Aar
vokset med rundt 140 Mill. Kroner

og Statens direkte Ud- gifter, som bæres af hele det danske Folk	med rundt 50 « »
--	------------------

tilsammen 190 Mill. Kroner.

Det er et stort Beløb, der i Dag fra det gamle Land er investeret i sønderjydsk Landbrug og Erhvervs-virksomhed samt i de kommunale og statslige Indretninger i Forbindelse med de omtalte direkte Udgifter ved Landsdelens Erhvervelse, hvis samlede Beløb, bevæger sig omkring ved 700 Mill. Kroner indbefattende den Gæld, der udelukkende bæres af Sønderjylland, og saadanne Byrder (300 Mill. Kr.), som Staten har paataget sig.

For disse Passiver er der til Gengæld erhvervet værdifulde produktive Aktiver og talrige Samfundsgoder, som har omskabt den sønderjydske Landsdel, der ved Verdenskrigens Slutning nærmest var at sammenligne med en forsømt Ejendom, hvor næsten alt inden- og udendørs viste Øde, Mangler og Forfald. Dette Billede fra hin Tid, for 10 Aar tilbage, har nu fuldstændigt forandret sig og afspejler et andet, lysere og frodigere Udseende, hvor Krigsaarenes Forømmelser er bleven afløst af en vis Velplejethed. Ja, Sønderjylland er undergaaet en mægtig Forvandling til det bedre, det maa enhver uhildet Iagttagelse indrømme. Kaster man blot et Blik paa de statistiske Oplysninger vedrørende vort Hovederhverv, Landbruget, saa kan der paa dette Felt fastslaaes, at Landbrugets Ydedygtighed og Produktion, takket være Jordens bedre Behandling og Gødskning samt ved Besætningernes stærke Forøgelse, Bygningernes Udvidelse og Inventarets Komplettering, er vokset ganske enormt, og Tallene for Produktforøgelsen viser i Retning af en fortsat Stigning. Drager man udover Landet, møder Øjet, snart her snart der, nyoprettede mindre Gaarde og et stort Antal af Husmandsbrug, endog hele Smaabygder er der rejst paa den tidligere Domænejord, og denne Udvikling breder sig

fra Øst til Vest, hvor de store Afvandinger skaber frugtbar Jord til Hundrede af nye Hjem. Ved Udstykning og Inddragning af nyt Land er der siden Genforeningen, dels som Statshusmandsbrug dels ved privat Udstykning skabt omkring ved 800 nye Brug, og om føje Tid vil Tallet vokse til over 1000 nye Hjem, der baade nationalt og nationaløkonomisk vil betyde et Plus i vor tyndt befolkede Landsdel.

Sønderjyllands-Genrejsning og meget af det Nye, der blev bygget op og anskaffet i de første Aar, i Inflationstiden, skete til Priser, der laa langt ud over det normale og har ikke uvæsentligt bidraget sit til den store »fremmede Gæld«, Sønderjylland slæber rundt med. Deraf fulgte senere, at Landsdelen i Særdeleshed følte det haarde økonomiske Tryk, som Landbrugskrisen og Deflationen, fra sidste Halvdel af 1925 til Begyndelsen af 1928, lagde paa Landbruget, da Priserne faldt, medens Gælden blev. Disse Aars Hærgninger har krævet deres Personofre, saa adskillige Familier desværre er gaaet fra Gaard og Hus. Dog har nu de sidste gode Høstaar 1928 og 1929 i Forbindelse med de tilfredsstillende Priser paa Smør og Flæsk sat Modet og Betalingsevnen op og rettet meget af det, der var truet, saa Landbruget i disse Aar fik en tiltrængt Aandedrætspause til at samle nye Kræfter i, for at kunne fortsætte sin produktionsmæssige Udvikling, der mere og mere nærmer sig den almindelige, høje danske Standard for moderne intensivt Landbrug. Ogsaa den til Landbruget tæt knyttede Forædlingsindustri for Smør og Bacon har holdt Trit med Tiden. Vore talrige Mejerier er næsten alle blevne moderniserede og bærer ogsaa udvortes set Præg af en smukkere Fremtoning end tidligere; om vor nyeste Landbrugsindustri,

Slagterierne, hvor den store Svineproduktion gennemgaar Forædlingsprocessen til »Bacon«, kan der maaske siges, at den har spredt sig lidt vel meget, i Stedet for at samle sig til enkelte større Virksomheder til Fremme af en fordelagtigere Drift. I Forbindelse med hele Landsdelens Udvikling, er gaaet Udnyttelsen af Elektriciteten, det gælder saavel for Land som By; de tidligere mange smaa Elektricitetsværker, har faaet en Stor-Broder i Aabenraa, Sønderjyllands Højspændingsværk, der giver Kraft og kaster sit Lys over Landsdelen. Men helt billigt har det ikke været for Sønderjyderne at blive saa »oplyst«; fra sagkyndig Side, anslaaes Landsdelens Elektrificering at have lagt Beslag paa henvend 50 Mill. Kroner, naturligt alt indbefattet, det er altsaa ikke »Oplysningen« alene, der har kostet saa mange Penge, men Kraftkarlen selv, hans store Ledningsnet, Transmissioner, Elektromotorer, Installationer, m. m., kort sagt, alles was drum und dran bammelt, er med iberegnet. Af den forannævnte Oversigt over den organiserede Kapital fremgaar, at vi endnu skylder til det gamle Land over 20 Millioner Kroner paa Kontoen »Sønderjyllands Elektrificering«.

Som Opdriften paa Landet er skredet fremad, er ogsaa Købstæderne og Handelspladserne fulgt med, det aflægges Byernes Gade-Billede og Villa-Kvarterer tydeligt Vidnesbyrd om. Mange nye Huse og offentlige Bygninger er rejst, og de gamle Ejendomme har været underkastet Forbedringer. Offentligheden har heller ikke ladet det skorte paa Initiativ, vore Gader er blevne betydeligt forbedrede og Hovedlandevejene »Tip Top«, behagelige at køre paa for de Tusinder af Biler, der daglig færdes gennem Sønderjylland med Personer og Gods. Den store Biltrafik har grebet

haardt ind i vort Stats- og Amtsbanevæsen og har nedskaaret disses Indtægter ganske betydeligt, hvilket for Amtsbanernes Vedkommende betyder en ekstra Belastning for Amt og Kommuner, hvor de fremdeles opretholdes, nemlig i Haderslev og Sønderborg Amt, derimod har Aabenraa nedlagt sine. Aabenraa Amts-Regnskab udviser ogsaa kun en ganske ringe »fremmed Gæld«, men et stort Plus i Kassen.

Søvejene til de sønderjydske Havne er forbedrede, selve Havneanlæggene udvidede og moderniserede, og Trafikken ad Søvejen viser siden Genforeningen en glædelig Fremgang.

Genforeningen har saaledes paa alle Omraader givet Muligheder for Udvikling og Vækst. Tydeligst afspejler dette sig i Befolkningstallets Stigning i de første 4—5 Aar, idet Tallet, som i 1921 udgjorde 163,622, allerede 1925 var steget til 176,433, hvilket er en Tilvækst paa 12,811 i de mellemliggende Aar. Den nyeste Tælling 1930 udviser 177,661, hvilket i de sidste 5 Aar giver den ringe Tilvækst af 1228, og maa dette tildels tilskrives de vanskelige Aar 1925—1928, da Landsdelen som Følge af sin ringe økonomiske Modstandskraft led langt mere end det øvrige Land. Men taget som Helhed har Tiaaret siden Genforeningen givet Landsdelen en kærkommen Tilvækst af 14.039 Indbyggere.

For vore Byerhverv, der for en meget stor Del hviler paa Landbrugets Skuldre, har Tiderne svinget i Takt med dette vort Hovederhvervs »op og ned«; i de første Aar en tiltagende Beskæftigelse i Butik og Værksted, da det store Opbygningsarbejde havde Fart over sig, saa kom der et Tilbageslag i Deflationsaarene, men senere fulgte atter nogle Aars Opgang;

for det gamle Ord: Naar Bonden har Penge, saa har alle Penge, har endnu den Dag i Dag sin Actualitet i Sønderjylland.

Alt, hvad der er sagt om vore Erhverv, paa Land og i By, har i de forskellige Epoker afspejlet sig i vore Pengeinstituter; til Tider voldte de økonomiske Storme Drøn indenfor Murene, til andre Tider var det lysere og mere harmonisk afstemte Toner, fremkaldt af Landbrugets Opdrift med gylden Høst i Vente og Erhvervenes pulserende Liv, der gav Genklang paa de Steder, hvor Pengeomsætningen foregik.

* * *

Som vor Landsdel er beliggende mellem Østersøen og Vesterhavet, frembyder Landskabet paa Øst- og Vestkysten store Naturmodsatninger, denne Modsatning gør sig ogsaa gældende i Pengeinstituternes Byggestil; men foruden at være præget af de forskellige Naturomgivelser, giver vore Bank- og Sparekassebygninger ogsaa Udtryk for de Kulturretninger, der i et Par Menneskealdrer brødes indenfor vore Enemærker, og som typisk afspejler sig i følgende tre Bankbygninger. Den tidligere tyske Sonderburger Banks Bygning, nu husende Den Danske Landmandsbanks Filial, virker med sin Berliner-Arkitektur mellem Sønderborgs almindelige Huse som en Fremmed. Man har en Følelse af, at denne Bygning ved en Fejltagelse er sat ind i disse Omgivelser. Tønder Landmandsbank har sit Hjem i et af de typiske, gennem Tiderne udviklede gamle vestslesvigske Patricierhuse, af hvilke der i Tønder er ikke saa faa bevarede, og i hvis Arkitektur Særpræget er beskeden Noblesse. Haderslev Banks Ejendom er typisk dansk og bygget i den danske Palæstil, som fortrinsvis har fundet

Anvendelse paa Nybygninger af denne Kategori af Forretningshuse, da denne Stil giver dem Præget af saavel Soliditet som Fornemhed. Siden Genforeningen har denne Bygningsstil i moderniseret Form overvejende fundet Anvendelse i Sønderjylland, hvor Pengeinstituter har rejst nye Hjem.

* * *

Skal man nationalt set drage en Skillelinie i vore Pengeinstituter, bør man foretage en Sammenligning mellem før og nu. Før Genforeningen havde de tyske Pengeinstituter, saavel Banker som Sparekasser, et ret stort Raaderum indenfor Nordslesvig, i Dag er dette fuldstændig forandret, saa nu de faa Pengeinstituter under tysk Ledelse kun afgiver en ganske svag Punktering paa det samlede Synsfelt af sønderjydske Pengeinstituter. De tyske Pengeinstituters Tilstedeværelse betoner derimod, at Sønderjylland er et Grænseland, hvor Danske og Tyske bor Side om Side med hinanden; derfor kan den tyske Punktering aldeles ingen Disharmoni fremkalde, men er kun Udtryk for den Omstændighed, at der findes et tysk Mindretal paa sønderjydsk Omraade, der ønsker at bevare deres Pengeinstituters hidtidige tyske Karakter.

* * *

De mange Hjælpeforanstaltninger, saasom Laanekassen, Realkreditlaanene og Hypoteklaanefonden, der tilførte Sønderjylland Kapital i Kriseaarene, da Kapitalnøden særlig gjorde sig gældende, tegner nu til at have kulmineret, dette fremgaar af den Kendsgerning, at der i Pengeinstituterne, i Særdeleshed hos Bankerne, har begyndt at melde sig Kapitalrigelig-

hed. Dette Vendepunkt med Hensyn til ledig Kapital i vore selvstændige Banker indtraadte allerede i 1928 og har fortsat sig til Dato; da Kapitalen ingen lønende Anvendelse finder i Bankernes hjemlige Arbejdsomraade, har den maattet søge andre Forrentningsmuligheder, dels er Obligationsbeholdningerne blevne forøgede, dels er Kapitalen anbragt hos Storbanker i Kjøbenhavn og tildels ogsaa hos prima Banker i Udlandet, hvor Forrentningen byder gunstigere Vilkaar end der kan opnaas i Kjøbenhavn. I de kjøbenhavnske Bankfilialer, hvor Efterspørgselen efter nye Laan ligeledes er begrænset, dirigeres Overfloden tilbage til Hovedsæderne til Afvikling af deres Gæld sammesteds. Dette Vendepunkt i Bankerne, fra Pengeknaphed til Rigelighed, tyder paa, at Sønderjylland, i ethvert Tilfælde i Øjeblikket, er ved at blive kapitalmættet.

Danmarks og Sønderjyllands Nettoformue.

Danmarks Aktiver er i cand. polit. Kaj Møller's Skrift »Danmarks økonomiske Status« opgjort til

	22.175 Mill. Guld Kr.
÷ Gæld til Udlandet	1.645 » » »
Danmarks Nettoformue (ultimo 1925)	<u>20.530 Mill. Guld Kr.</u>

Da Danmarks Befolkningstal 1925 var ca. $3\frac{1}{2}$ Million, bliver det 5.866 Kr. pr. Indvaaner i Gennemsnit.

For Sønderjyllands Vedkommende, paa Grundlag af Befolkningstallet, der i 1925 var 176.433 svarende til ca. 5 % af hele Landets Indvaanere, skulde Søn-

derjylands Bruttoformue*) tilnærmelsesvis udgøre 5 % af 20.530 Mill. Guld Kr. = 1,026 Mill. Guld Kroner ÷ den sønderjydske fremmede Gæld, der i et forudgaaende Afsnit er opgjort til 390 Mill. Guld Kroner, hvorefter Sønderjyllands Nettoformue er 636 Mill. Guld Kroner

Da Sønderjyllands Befolkningstal i 1925 var 176.433, bliver det 3.605 Kr. pr. Indvaaner i Gennemsnit.

Selv om denne Skønsberetning ikke kan eller skal gøre Krav paa Nøjagtighed, giver den dog et Holdepunkt til at skønne over Forskellen i Formueforholdene i det gamle Land og i Sønderjylland, naar Beløbene stilles overfor hinanden:

Hele Landet	5.866 Kr. pr. Indvaaner
Sønderjylland	3.605 » » »

I Sønderjylland altsaa 2,261 Kr. mindre pr. Indvaaner.

Dette Resultat fortæller, hvad ogsaa de andre Eksempler, der har været fremdraget i dette Skrift, har belyst, at Sønderjylland har meget at indhente, før end det formuemæssigt set bliver jævnstillet med det gamle Land.

Et afsluttende Ord.

Over det kulturelle Genforeningsarbejde har der staaet en heldig Stjerne, det samme har ikke altid

*) Bruttoformue i denne Forbindelse omfatter samtlige Aktiver i Sønderjylland, af hvilken som helst Art de end maatte være, løst som fast, tilhørende Stat, Kommune og Borgerne i Landsdelen, efter at der forlods er fradraget Sønderjyllands Andel i Danmarks Gæld til Udlandet.

Med Hensyn til Ejendomsforholdet i juridisk Forstand skal anføres, at Stat og Kommuner i Almindelighed raaer over ca. en Tiendedel af den danske Realformue.

været Tilfældet med den økonomiske Del af det; men enhver, der har taget Del deri, har sikkert ydet det bedste han formaaede. Og Sønderjyderne har som Helhed bevist, under det 10 aarige Genrejsningsarbejde, der er udført siden Genforeningen, at deres Sejghed og Styrke ikke er udtømt, men lever og virker videre. Derfor bør vi ogsaa have Tillid til, at de økonomiske Vanskeligheder, der paany hen paa Aaret 1930 har meldt sig, ved det stærke Prisfald i Landbrugets Frembringelser, og som atter truer at kuldaste vort Hovederhverv Landbrugets Rentabilitet, vil kunne overvindes, og ikke vedvarende vil strangulere Erhvervslivet, men at ogsaa denne Gang, den menneskelige Tilpasningsevne vil finde Udvej, der muliggør en Udligning mellem Indtægter og Udgifter, saa de store finansielle Byrder, som Forholdene nu en Gang har ført med sig og lagt paa Sønderjydernes Skuldre, kan bæres. Vort Haab er, da Landsdelens produktive Kræfter er i Orden, at der vil og maa komme en Tid, selv om den lader vente paa sig, hvor den i det gamle Land stiftede store Gæld kan nedbringes og afløses af en jævn og solid voksende sønderjydsk Velstand, thi det er Maalet, hvis Virkeliggørelse attraaes af den selvbevidste sønderjydske Folkekarakter, med sin sunde Sans for Realiteter.

Indholdsfortegnelse.

Forord	S. 1
Nyordningen i det sønderjydske Pengevæsen ..	» 2
Markmiséren	» 3
Den første lille Spire til en Hjælpeaktion	» 8
De midlertidige Kronelaan fra det gamle Land ..	» 9
I Invasionens og Projekternes Tid	» 12
Kjøbenhavnske Storbanks Fremstød i Sønderjylland	» 15
De tyske Bankfilialers Omplacering	» 17
De hjemlige Pengeinstituter i Overgangstiden ..	» 17
Kronemøntens Indførelse	» 22
Omskrivningen af de lokale Bankers Aktie- og Andelskapital	» 25
Nydannelser af hjemmehørende sønderjydske Banker	» 26
De gamle sønderjydske Bankers Aktie- og Andelskapital før og efter Nyordningen (Tabel)	»
Sparekasserne i Sønderjylland	» 28
Bank- og Sparekasseloven afløser de hidtil gældende tyske Love	» 32
Særlige Penge- og Kreditinstitutioner, der ikke henhører under Banker og Sparekasser	» 36
A) Laanekassen for Sønderjylland	» 37
B) Udligningskassen for de sønderjydske Landsdele	» 40
C) Realkreditens Ordning i Sønderjylland	» 42
a) Sønderjyllands Kreditforening	» 43
b) Kredit- og Hypotekforeninger med Hjemsted i det gamle Land	» 46
D) Realkredit-Laanene	» 46
E) Sønderjydske Hypoteklaanefond	» 48
F) Landeværnet og Kreditanstalt G. Vogelgesang	» 51
De sønderjydske Sparekassers finansielle Udvikling siden Genforeningen	» 52
De sønderjydske Bankforetagenders finansielle Udvikling siden Genforeningen	» 57
Tilbageblik	» 72
Det gamle Lands Andel i Sønderjyllands Finansiering	» 78
Danmarks og Sønderjyllands Nettoformue	» 85
Et afsluttende Ord	» 86
